

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Lärarprogrammet, LAU 350, examensarbete (10 poäng)

Tvåspråkiga barn i förskolan

Faktorer som påverkar språkutvecklingen hos tvåspråkiga arabisktalande barn i
en mångkulturell förskola

Ramzia Abud,
Elham Albaghdadi
och
Amal Hasani

Handledare: Margareta Holmegaard
Examinator: Lena Rogström
Rapport nr: VT07-1350-08

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
2. Syfte och frågeställningar	3
3. Litteraturgenomgång	4
3.1 Förskolans uppdrag enligt läroplan (Lpfö 98)	4
3.2 Förskolans lokala måldokument	5
3.3 Sociokulturellt perspektiv på lärande	5
3.4 Tvåspråkighet	7
3.4.1 Kodväxling	8
3.5 Tvåspråkighet och kognitiv utveckling	8
3.6 Flerspråkighet och skolframgång	9
3.7 Hur språkinläring sker hos barn	10
3.7.1 Språkets pragmatik	11
3.7.2 När barn saknar ord	12
3.8 Modersmål	12
3.8.1 Arabiska språket och arabiska i Sverige	13
3.9 Föräldraroll	13
3.10 Språks och kulturs betydelse för barns identitetsutveckling	14
3.11 En mångkulturell förskola	15
3.12 Olika sätt att öva språket hos tvåspråkiga barn	15
3.13 Olika arbetsmetoder	16
4. Metod	19
4.1 Kvalitativ metod	19
4.2 Intervju	19
4.3 Urval	20
4.4 Avgränsning	20
4.5 Genomförande	20
4.6 Tillförlitlighet (reliabilitet) och generaliserbarhet	21
4.7 Etiska grundregler	21
5. Resultatredovisning	22
5.1 Intervjuer med rektorerna	22
5.2 Intervjuer med förskollärarna	23
5.3 Intervjuer med språkutvecklingsledarna	26
5.4 Intervjuer med föräldrarna	27
5.5 Sammanfattande resultat	28
5.6 Slutsatser	31
6. Diskussion	31
6.1 Avslutande slutsatser	35
6.2 Vidare forskning	36
7. Referenser	37
Bilagor	39

Abstract

Titel: Språkutveckling hos tvåspråkiga barn i en mångkulturell förskola

Författare: Ramzia Abud, Elham Albaghdadi och Amal Hasani,.

Termin och år: VT 2007

Kursansvarig institution: Svenska språket.

Handledare: Margareta Holmegaard

Examinator: Lena Rogström

Arbetets art: Examensarbete i det allmänna utbildningsområdet för lärarprogrammet.

Rapportnummer: VT07-1350-08

Nyckelord: språkutveckling, tvåspråkiga barn, föräldrars samverkan, modersmål

Bakgrund: Vi har ett stort intresse för språkutveckling hos tvåspråkiga barn eftersom vi själva är föräldrar till tvåspråkiga barn. Under vår utbildning i lärarprogrammet kunde vi inse hur viktigt svenska språket är för tvåspråkiga barn redan från förskoleåldern.

På grund av detta ville vi undersöka språkinläring hos tvåspråkiga barn i en mångkulturell förskola samt undersöka föräldrarnas samarbete med förskolan.

Syfte: Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med språkutveckling hos tvåspråkiga barn i två mångkulturella förskolor med fokus på arabiska barn, samt hur samarbete mellan förskolan och föräldrar fungerar.

Metod och material: Vi har använt oss av en kvalitativ intervju i vår undersökning. Vi gjorde enskilda intervjuer och gruppintervjuer och totalt intervjuade vi tio pedagoger och sexton föräldrar. Intervjuerna spelades in med hjälp av bandspelare för att komma åt informanternas svar och vi avlyssnade noggrant och sedan skrev vi ner dem. Vi har fått vårt material från informanternas svar och litteraturen.

Resultat: Vi har fått kunskaper om några av de metoder och arbetssätt som användes av pedagogerna gällande språkinläring hos tvåspråkiga barn. Vi har fått en bild av hur pedagogerna arbetar med olika metoder för att utveckla svenska språket hos tvåspråkiga barn. Pedagogerna använde sig av olika pedagogiska metoder för att följa läroplanen och nå målet. Vi har tolkat att samarbete mellan pedagogerna och föräldrarna samt modersmålsträning har en positiv inverkan på språkutveckling hos tvåspråkiga barn i förskolan.

Förord

Vårt intresse för språkinläring hos tvåspråkiga barn inspirerade oss till att göra nuvarande studie. Vi har utvecklats och fått kunskaper som har varit givande och lärorika för oss som blivande pedagoger.

Vi vill först och främst tacka rektorerna som har hjälpt oss att ordna intervjuer med både pedagoger och föräldrar. Vi tackar även pedagogerna som ställde upp på intervjuerna och hjälpte oss med sina åsikter och synpunkter. Vi är även tacksamma för föräldrarnas öppenhet och hjälpsamhet. Ett stort tack till våra familjer för deras stöd. Vi vill även tacka vår handledare. Vi vill tacka också vår examinator.

Ramzia Abud
Elham Albaghdadi
Amal Hasani

1. Inledning

När vi började vår utbildning i lärarprogrammet insåg vi att förskoleåldern är en avgörande period för barns personlighetsutveckling. Vid den här åldern är det viktigt för pedagogerna att ge barnen en lämplig och trygg grund och även en stark identitet.

Under VFU- perioden har vi praktiserat i olika mångkulturella förskolor där majoriteten av barnen har utländskt ursprung. Bristen på kunskaper i svenska språket samt bristande integrering med svensktalande barn är märkbar hos förskolebarn i sådana områden. Då vi började där var vi nyfikna på barns språkinläring. I mångkulturella förskolor finns det mycket att ta hänsyn till, bland annat pedagogernas förhållningssätt när det gäller tvåspråkiga barn. Många barn kommer från helt olika kulturer där barn inte får öppna sig för den svenska kulturen och inte heller föräldrarna själva förstår det svenska samhället. Detta skapar missförstånd eller någon typ av konflikt mellan familjens och förskolans synsätt på bland annat uppfostran vilket påverkar barnets utveckling.

Som blivande förskollärare kommer vi att möta barn som talar två eller tre språk. Det är därför väldigt viktigt att ha kännedom om hur vi kan arbeta med tvåspråkiga barn på ett professionellt sätt. Eftersom vårt modersmål är arabiska valde vi att fokusera på arabiska barn för att kunna intervjua föräldrarna utan att riskera missförstånd på grund av föräldrarnas brist på kunskaper i det svenska språket. Det kan underlätta kommunikationen med föräldrarna genom att genomföra intervjuerna på arabiska som är föräldrarnas modersmål och som de behärskar bättre än svenska.

I vår uppsats ska vi undersöka språksvårigheter hos tvåspråkiga barn med fokus på arabiska barn i två mångkulturella förskolor. Vi kommer att utgå från det sociokulturella perspektivet där barnens lärande sker och utvecklas i samspel med andra med hjälp av tankemässiga och fysiska redskap som finns i samhället. Dysthe (2003) refererar till Vygotsky som hävdar att språket kan fylla en social funktion genom dialogen med andra människor.

Lärande har med relationer att göra; lärande sker genom deltagande och genom deltagarnas samspel; språk och kommunikation är grundläggande element i läroprocesserna; balansen mellan det individuella och det sociala är en avgörande aspekt på varje lärmiljö; lärande är mycket mer än det som sker i elevens huvud och har att göra med omgivningen i vid mening (ibid, s.31).

1.1 Bakgrund

Vårt val av ämne till examensarbete är ”Språkutveckling hos tvåspråkiga barn i en mångkulturell förskola”. Vi var sedan tidigare mycket intresserade av detta ämne men vårt intresse växte när en stadsdel i Göteborg lade ut ett förslag på LAU350s anslagstavla till examensarbete "Vad är det som är svårt i svenskan för barnen i området?". Därför avsåg vi att undersöka barnets språkutveckling i förskoleåldern som anses som en oerhört viktig period i barnets liv. De sociokulturella teorierna menar att språkutveckling på ett tidigt stadium av ett barns liv är mycket viktigt för barnets fortsatta lärande och utveckling, och då har förskolan och hemmet en avgörande roll i språkutvecklingen.

Som arabisktalande studenter och föräldrar och från våra egna erfarenheter samt från andra föräldrars har vi fått en bild av att många barn med utländsk bakgrund har svårigheter med svenska språket. Dessutom fanns på våra VFU platser en stor grupp barn med arabisk bakgrund och därför blev vi intresserade av att fokusera på dessa tvåspråkiga barn som vi har nämnt.

Som blivande pedagoger vet vi redan vikten av att tvåspråkiga barn bör ha goda kunskaper i svenska för att komma in i svenska samhället och det betonas i läroplanen (Lpfö98 s.13) att förskolan har som mål gentemot barnet att:

- utveckla ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar,
- utveckla sitt ord- och begreppsfrörråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner.

2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka hur pedagogerna* arbetar med tvåspråkiga barn gällande svensk språkutveckling på ett mångkulturellt område med fokus på arabiska barn. Vi vill dessutom undersöka invandrarföräldrars inställning till tvåspråkigheten. Vi utgår från ett sociokulturellt perspektiv där barnens lärande och språkutveckling sker i samspel med omgivningen.

Vi arbetar utifrån följande frågeställningar:

1. Vad har pedagogerna och föräldrarna för syn på tvåspråkighet?
2. Vilken betydelse har modersmålet vid inläring av det svenska språket (anser pedagogerna och föräldrarna)?
3. Vilken betydelse har samarbetet mellan föräldrarna och förskolan för barnets språkutveckling?
4. Hur kan man arbeta språkutvecklande med tvåspråkiga barn (anser pedagogerna)?

---

*Med ordet pedagoger menar vi rektorer, förskollärare och språkutvecklingsledare

3. Litteraturgenomgång

Här presenterar vi utvald relevant litteratur och forskning som vi anser har betydelse för vår undersökning av språkutveckling hos tvåspråkiga barn.

3.1 Förskolans uppdrag enligt läroplan (Lpfö 98)

Förskolan spelar en väsentlig roll i barns språkutveckling. Pedagogerna bedriver förskolan med hjälp av ”läroplanen som är en förordning med bindande föreskrifter som är utfärdad av regeringen” (Lpfö 1998, s. 3). Den styr och ställer krav på verksamheten. Gällande språkutveckling betonas i läroplanen (s.10) att förskolan ska sträva efter att barnet skall:

utveckla sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar; utveckla ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar; utveckla sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner (s.12-13).

Barnens förmåga att kommunicera med andra skall stimuleras på följande sätt:

Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk, utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande (s.10).

Läroplanen betonar vikten av att tvåspråkiga barn ska få möjligheter att utveckla sitt modersmål ”... barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål” (s.10).

I läroplanen betonas också att:

För att läroplanens mål skall uppfyllas krävs en välutbildad personal som får möjlighet till den kompetensutveckling och det stöd som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sitt arbete (s. 4).

Förskolan skall uppmuntra och stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Verksamheten skall präglas av omsorg om individen och syfta till att barnens förmåga till empati och omtanke om andra utvecklas, liksom öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt. Att hävda grundläggande värden kräver att värderingar tydliggörs i den dagliga verksamheten (s.7).

Förskolans arbete med barnen skall därför ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen (s.15).

Förskolan ska vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens (s. 9).

3.2 Förskolans lokala måldokument

”Språket åt alla” är ett av de viktigaste målen som förskolor i den undersökta stadsdelen strävar efter. Enligt det lokala måldokumentet är språket avgörande för att man ska kunna delta i samhällsliv. Språket är ett viktigt gemensamt redskap för att människor ska kunna kommunicera och blir förstådda. Ett av de viktigaste målen som förskolor har för läsåret 2006-2007 är att utveckla arbetet med barns språkutveckling vilket genomförs genom bland annat fortbildning av personal samt att införa TRAS (se 3.13) som dokumentationsmetod.

Flerspråkiga barn ska kunna behärska svenska och därför uppmuntras de till att använda alla sina språk och om möjligt lär personalen sig något ord och kanske en sång på barnets modersmål. Barn ska utveckla sitt ord och begreppsförråd. Flerspråkiga barn ska med tiden behärska svenska lika bra som andra medborgare.

Pedagogerna i förskolan arbetar med barns språkutveckling genom att samtala, läsa, berätta, sjunga, rimma med och för barnen. De utgår från en saga som sedan på olika sätt bearbetas med barnen. De berättar sagan, leker, skapar och dramatiserar. När barnet börjar lära sig svenska använder pedagogerna konkret material och så småningom blir det abstrakt.

Enligt det lokala måldokumentet är kultur och läsning viktigt för språket och bibliotekens roll ska ökas. Pedagoger strävar efter att utveckla formerna för föräldrasamverkan. Barn och föräldrar ska allt mer kunna påverka verksamhetens innehåll och arbetssätt. ”Blicka utåt” det är viktigt för dem som jobbar där att hitta former för erfarenhetsutbyte med andra både inom sitt egen stadsdel och inom sin stad, men också att skapa kontakter internationellt.

3.3 Sociokulturellt perspektiv

Vygotsky anses vara den sociokulturella teorins fader. Sociokulturell teori bygger på människans tänkande och möjlighet att lära sig utifrån den miljö och det sammanhang som hon befinner sig i. Vygotsky betonar samspelet genom att utgå ifrån att lärandet är en social företeelse (Carlgren, 1999). Man kan inte lära sig utan att utvecklas och man kan inte utvecklas utan att lära sig. Det sociokulturella perspektivet erbjuder en helt annan syn på världen och människan än det strikt mentalistiska, representerat i olika former av konstruktivism. Teorin beskriver samspelet/relationen mellan sociala och individuella processer samtidigt som en tolkning sker utifrån den kulturella och historiska bakgrunden för utveckling och lärande. Barns verksamhet sker inte i en isolerad box med en egen inlärningsmiljö utan är en naturlig del av en större sociokulturell gemenskap (Carlgren, 1999).

I den sociokulturella teorin uppkommer det sociokulturella perspektiv där fokus ligger på människan i världen, där synen på att omvärlden skapar oss och vi skapar omvärlden. I och med detta ses språket som en av de viktigaste aktörerna i lärandeprocessen. Det sociala samspelet mellan barnen och pedagogen är viktigt anser Säljö (2000, s.17) ”vi är kulturvarer och samspekar och tänker tillsammans med andra människor i vardagliga aktiviteter”.

För att förstå den sociokulturella teorin bör man först se människan som en biologisk varelse med en uppbyggnad av fysiska och mentala resurser. Utifrån detta används termerna redskap

eller verktyg, såsom språkliga/intellektuella samt fysiska, för att ta lärdom av vår omvärld och agera i den. Säljö menar att detta betyder att kommunikation/interaktion mellan människor är avgörande. Enligt detta perspektiv så är det ”genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare” (ibid, s.22). Vidare menar författaren att språket är en nyckelpunkt för att lagra kunskaper, insikter och förståelse i begreppsliga termer och med dessa kan vi jämföra och lära av erfarenheter. Språket ger oss även möjlighet att dela erfarenheter med varandra. När barnet introduceras till vår omvärld blir det inlärt i de termer som redan existerar (Säljö, 2000).

I ett sociokulturellt perspektiv är kommunikation och språkanvändning helt centrala och utgör länken mellan barnet och omgivningen. Det är genom kommunikation som individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter; genom att höra vad andra talar och hur de föreställer sig i världen, blir barnet medvetet om vad som är intressant och värdefullt att urskilja ur den mängd av iakttagelser som man skall kunna göra i varje situation. Barnet föds på detta sätt in i kommunikativa processer som redan pågår och i dessa finns förhållningssätt till omvärlden som redan är inbyggda. Säljö menar, att kunna något av att läsa, räkna, skriva, rita och så vidare leder till att det skapar kommunikativ praktik och denna praktik innehåller också i allmänhet någon form av fysisk verksamhet. Mänskliga praktiker är nämligen i de flesta fall såväl kommunikativa som fysiska. Människor i ett sociokulturellt perspektiv föds in i och utvecklas inom ramen för samspel med andra. Alltifrån begynnelsen gör vi våra erfarenheter tillsammans med andra. Dessa medaktörer hjälper oss – oftast oavsiktligt – att förstå hur världen fungerar och skall förstås (ibid).

I ett sociokulturellt perspektiv är dialog och mening grundpelarna för inlärningsprocessen. Inlärningsprocessen sker under ett socialt förlopp, där förutsättningen är att barnet blir delaktigt i den gemensamma kulturen och kulturen kan därför sägas vara social. Barnets möte och dialog med vuxna ger insikt i och kunskap om den vuxnas erfarenhet och dennes språk, där barnet inte bara får ett annat perspektiv på saker och ting utan där barnet lär sig betydelsen av de vuxnas ord (Säljö, 2000).

Vygotsky (1999) refererar till Bakhtin: ”Livet är dialogiskt till sin natur. Att leva innebär att engagera sig i en dialog, att ställa frågor, lyssna, svara, komma överens ” (ibid, s.15). Enligt Bakhtin är det jaget som skapar mening, som i sig endast kan uppkomma i dialog. Detta kan tolkas som att inläringen endast kan ske genom att man förhåller sig till sin omgivning. Bakhtin menar att det inte är enskilda individer som äger mening, utan vi som skapar mening i ett samspel antingen i dialog med levande röster, eller i dialog med texter som läses, eller lyssnas till. Enligt Dysthe (2003) menar Bakhtin att mening skapas kollektivt och att respons och återkoppling är en förutsättning för att förståelse ska ske. Vidare menar Bakhtin att den närmaste familjen bildar i vanliga fall den första kultur som barnet möter, och det är i synnerhet de vuxnas yttranden som anger tonen i början och fungerar som förebilder för den verbala samvaron.

Carlgren (1999) hänvisar också till Vygotskys teorier och åtskiljer mellan så kallade *interpsykologiska* och *intrapyskologiska* processer som båda är kognitiva. Det interpsykologiska är den sociala processen som barnet uppfattar genom kontakten med andra människor, medan det intrapsykologiska är den tänkande processen som sker inom barnet självt, dvs. genetiskt. Sociokulturellt perspektiv innebär att barns utveckling sker både inifrån (biologiska förutsättningar) och utifrån (exosomatiskt). Det innebär även att barnet är både ett objekt och subjekt. Barnet föds i en social och kulturell omgivning, som redan är existerande och är en del av de historiska, kulturella och sociala sammanhangen. I den sociokulturella

kretsen anses barnet som aktör och kompetent att kunna påverka sin omgivning. Barnet tar upp kunskapen från föräldrar och vuxna i dess omgivning, och sedan lär det sig att hantera olika situationer på egen hand. Barnets lärande sker ömsesidigt genom undervisning och samverkan mellan lärare-barn och barn-barn. Barnen har olika former av kunskap som ett redskap i den sociokulturella omgivningen i vilken de påverkas av varandra automatiskt. Ett lämpligt klimat anses betydelsefullt för att stimulera och väcka barns uppmärksamhet. Enligt Vygotsky har människor förmåga att utveckla redskap som kan underlätta för dem att fylla sina behov och utnyttja de kunskaper som är inbyggda i de här redskapen. Det viktigaste redskapet hos oss är språket, som vi ständigt utvecklar för att kunna kommunicera och göra oss förstådda på ett lättare och bättre sätt.

3.4 Tvåspråkighet

Att vara flerspråkig betyder att en person kan kommunicera med hjälp av mer än ett språk, vare sig aktivt eller passivt. En tvåspråkig person kan någorlunda behärska obehindrat två språk och kan betrakta båda språken som sina även om det ena är personens modersmål och det andra är personens andraspråk (<http://sv.wikipedia.org>).

Enligt Ladberg (2003) är flerspråkighet en tillgång i de flerspråkiga samhällena. Flerspråkighet medför hög status, stora möjligheter till en hög utbildning samt ett bra jobb. Medan i de enspråkiga samhällena, som i Sverige, anses flerspråkighet vara något negativt som tillhör minoriteten och associeras med socialt underläge och fattigdom.

Ladberg hävdar att det är en självklarhet att de flesta människorna i ett flerspråkigt samhälle är flerspråkiga. Men i Sverige som är ett enspråkigt samhälle är det en självklarhet att leva med ett språk medan flerspråkighet är mindre självklart. Författaren menar att det är ovanligt att se flerspråkighet som något värdefullt, utan det förknippas oftast med problem. I skolan och förskolan samt på arbetsplatser påpekas vad flerspråkiga inte kan istället för vad de kan. Ladberg anser att det är viktigt att flerspråkiga behåller och främjar sitt modersmål och inte överger det för majoritetens språk av anledningen att andra människor vill det, (ibid).

Enligt Arnberg (2004) finns det två typer av tvåspråkighet, *simultan* tvåspråkighet och *successiv* språkighet, samt att inlärningsprocessen skiljer dem åt. Med simultan tvåspråkighet förekommer då ett barn lär sig två språk samtidigt, oftast redan från födseln då föräldrarna använder sitt respektive modersmål när de kommunicerar med barnet. När barnet lär sig först modersmålet och därefter det andra språket, så kallas inlärningsprocessen för successiv tvåspråkighet, vilket är den vanligaste inlärningsprocess hos invandrar barn i Sverige. Enligt Arnberg så lär sig barnet det andra språket då hon/han börjar i förskolan samt att gränsen mellan de två inlärningsprocesserna går vid tre årsåldern.

Arnberg anser att tvåspråkighet bör delas i tre olika nivåer, *passiv* och *aktiv* samt *absolut* tvåspråkighet, beroende på hur pass utvecklad det andra språket är hos barnet. Om barnet förstår det andra språket men saknar möjligheten eller viljan att använda det, i detta fall anses barnet vara passiv tvåspråkig. Ett aktivt tvåspråkigt barn förstår och i medelmåttig omfattning kan tala minoritetsspråket. Med absolut tvåspråkigt barn menas enligt författaren att barnet behärskar båda språken lika mycket samt använder dem lika väl som en infödd, (ibid).

Enligt Ladberg har olika språk olika status, vilket påverkar en persons syn på om språket som används är ett språk skämmas för eller ett språk att vara stolt över. Till exempel engelska och

franska anses vara en tillgång men språk som arabiska och turkiska anses ställa hinder för människors svenska språkutveckling. Denna negativa syn på vissa etniska grupper leder till att barn låter bli att använda sitt modersmål för att kunna dölja sitt ursprung. Barnet upplever att dess kultur inte är lika värdefull som andra kulturer. Ladberg hävdar att samhällets okunskap om flerspråkighet leder till att både barn och vuxna med utländsk bakgrund påverkas negativt. Skulle omgivningen stimulera flerspråkighet och uppfatta det som en självklarhet och värdefullt, så blir det naturligt för barn att använda alla sina språk.

Ladberg anser att det är viktigt att flerspråkiga behåller och främjar sitt modersmål och inte överger det för majoritetens språk av anledningen att andra människor vill det. Enligt Ladberg är modersmålet viktig för en människas självkänsla och identitet och därför ska en människa aldrig bli tvingad att tala svenska för samhällets skull, (ibid).

Arnberg anser att flerspråkiga barn har svårt att skilja de olika språken och därmed blanda ihop språken. Hon anser att språken influerar varandra samt att det ena språket kan ta över det andra då miljön förändras.

3.4.1 Kodväxling

Enligt Arnberg är kodväxling att man växlar mellan olika språk, ibland medvetet och ibland omedvetet, men endast i samtal med andra tvåspråkiga och oftast i informella sammanhang (d.v.s. när man talar med familjemedlemmar eller vänner). Kodväxlingen kan ske antingen med ett ord eller en fras från det ena språket i ett yttrande på det andra språket eller att man byter språk vid satsgränsen. Enligt Arnberg tror forskarna att anledningen till just kodväxling är avsaknad av ett ord i ett av språken eller att vissa begrepp har en speciell betydelse på ett av språken som de saknar på det andra språket och därför kan det vara lämpligare att uttrycka det på ett av språken. Vissa ord kan vara enklare eller lättare tillgängliga på ett av språken.

Även Ladberg (2003) har tagit upp fenomenet kodväxling. Enligt författaren ”är det vanligaste kanske att man lägger in ett ord från ett språk i ett annat, därför att man inte har lärt sig motsvarande ord på det språket” (ibid, s. 27). Flerspråkiga barn växlar automatiskt mellan språken, det är en del av den flerspråkliga kompetensen.

Enligt Ladberg finns det en tendens bland föräldrar med tvåspråkiga barn att oro sig över när barnen använder ord från olika språk i samma mening. I vissa fall tror föräldrarna att barnen inte kommer att lära sig något språk ordentligt. När vuxna förhindrar barnen från att använda sig av just kodväxling blir det svårare för barnen. Istället vill de att barnen ska hålla sig till ett språk (antigen modersmålet eller svenskan), vilket i sig leder till att barnen inte får uttrycka sig spontant.

3.5 Tvåspråkighet och kognitiv utveckling

Arnberg (2004) refererar till Werner Leopold som hävdar att tvåspråkighet kan påverka barnets kognitiva utveckling. I allmänhet anses tvåspråkiga barn med välutvecklade språk mer mottagliga och kreativa än enspråkiga. Barnets tillhörande till två kulturer placerar det i växlande situationer som påverkar dess anpassning och förhållningssätt. Denna situation berikar barnets personlighet så att barnet skaffar sig en flexibel attityd. Sådana tvåspråkiga barn har förmåga att uttrycka samma idéer på olika språk samt ser saker från olika perspektiv.

Det i vissa undersökningar har man sett exempel på att "... tvåspråkiga barn är bättre på att upptäcka grammatiska fel i satser än vad enspråkiga barn är"(ibid. s.43).

Cummins kallar sättet att lära sig andraspråk på bekostnad av modersmålet som "subtraktiv tvåspråkighet", vilket innebär att barnets kognitiva utveckling påverkas negativt. Däremot när barnets två språk utvecklas parallellt påverkar det barnets kognitiva utveckling positivt något som Cummins kallar "additiv tvåspråkighet" menar Arnberg.

Man har trott att tvåspråkiga barn är sena med sin inläring av ord men senare undersökningar har visat att tvåspråkiga barn har ett lika stort ordförråd i båda sina språk som enspråkiga har (Arnberg, 2004). Många undersökningar anser att tvåspråkiga barn så småningom hinner ifatt enspråkiga barn vid ökande kontakt med språket. Tvåspråkiga barn kan ha bra kunskaper i svenska språket under förutsättning att "det finns tillräckligt många möjligheter att komma i kontakt med svenska språket utanför hemmet" (ibid. s. 47).

3.6 Flerspråkighet och skolframgång

Enligt Hill(1996:05) har flera studier visat att barn från språkliga minoriteter i Sverige klarar sig dåligt i skolan. Orsaken är inte flerspråkigheten i sig utan att minoriteternas språk har låg status och används lite utanför hemmet. Författaren hänvisar till forskarna Labov och Bernstein som hävdar att när barnets hem och kultur avviker från skolans normer kan det ha negativa konsekvenser på barnets utbildning. En sådan situation kan också gälla barn som tillhör majoritetsspråket enligt författaren. Om barnet möts av negativa inställningar till sitt språk och sin kultur blir barnet inte entusiastiskt gentemot studierna. Både enspråkiga och flerspråkiga barn utvecklas under olika omständigheter och villkor i interaktion med omgivningen. Men skillnaden är att flerspråkiga barn behöver ta hänsyn till många aspekter omkring sig och behöver mer hjälp och stimulans vilket betonas av Hill;

Får de inte detta stöd hamnar de i bakvatten, i den dåliga spiralen som bland annat syns i dåliga skolresultat. Om de däremot får en generös och klok stimulans blir flerspråkigheten en tillgång som sätter fart på den goda spiralen. Resultaten syns bland annat som bättre skolprestationer än dem som enspråkiga i gemen visar upp (ibid, s. 17).

Hill hänvisar till Bronfenbrenner som beskriver en del mönster i relationer som har samband med varandra i vilka barnet vistas och utvecklingen påverkas. Varje situation eller miljö som barnet befinner sig och deltar i kallar Bronfenbrenner för ett *mikrosystem*. När barnet befinner sig i skolans mikrosystem för att lära sig tala svenska, påverkas hon inte bara av den undervisning som hon erbjuds i skolan utan också av vad hon har med sig från hemmets mikrosystem angående de positiva och negativa attityderna. Förhållandet mellan de båda mikrosystemen kan påverka barnets utveckling negativt eller positivt (Hill1996:05).

Bronfenbrenner beskriver andra miljöer som ligger nära barnet och har en indirekt relation till barnet. Dessa kallar Bronfenbrenner för *exosystem* och han konstaterar att dessa miljöer deltar indirekt i barnets språkutveckling. Föräldrarnas ekonomiska situation eller vilken typ av jobb de har (d.v.s. den status som de har bland arbetskamraterna) kan påverka barnets utveckling. Hill refererar också till forskaren William Thomas som hävdar att barnet upplever dessa situationer som verkliga. Han belyser "Om människor upplever situationer som verkliga blir konsekvenserna av dem verkliga" (ibid, s.35).

Barnets uppförande speglar dess familj samt minoritetens handlingssätt menar Hill. Hon refererar till Mead som anser att människans handlingssätt är "... som en del av en helhet där mönster i hela gruppen finns med i de individuella handlingarna" (ibid, s.40). Språkutveckling, enligt Mead, har ett starkt samband med människans hela utveckling. Det "... handlar inte om hur många ord man kan eller om man kan skriva en bra uppsats, språket är en existentiell förutsättning" (ibid, s.41).

3.7 Hur språkinläring sker hos barn

Dahlgren m.fl. (2004) nämner några grundläggande principer som påverkar barns inläring och som de kallas *språklig medvetenhet*. Små barn knäcker plötsligt läskoden utan någon undervisning. Detta betyder att man inte behöver visa barnet hur de gör när de talar, det bara händer omedvetet. Medvetenhet drar barnets uppmärksamhet till övning i läsning, skrift, tal, åhörande, ljud, bild, bokstav, ord, mening, sida, bok, tala osv. Barns strukturerade inläring leder i hög grad till språkmedvetenhet. Barnens språkinläring åstadkoms genom att barnet gör olika erfarenheter. De behöver olika inlärningsmetoder för att ta till sig språket och pedagogen måste möta barnet på en lämplig sätt. Enligt Vygotsky (1999) utvecklar flerspråkiga barn sitt verbala tänkande och sina förmågor genom att utnyttja språket som ett stöd för sitt tänkande samt genom tidig kontakt med flera språk i högre grad än enspråkigt barn. Den förklaringen utgår från Vygotskys syn på språk i vilken inläringen av ett nytt språk kan befria "... barnets språkliga tänkande ur de konkreta språkliga formernas och företeelsernas fångenskap" (Vygotsky 1999, s.274).

Vuxnas dialog och samtal med barn anses vara de viktigaste förutsättningarna då barnet så småningom skriver och läser och ställer relevanta frågor. Pedagogen ska välja ut uppgifter där skriv- och läsprocessen styrs av aktiviteter som barnet behärskar såsom att läsa recept när man bakar. "På så sätt sker läsandet i ett verkligt sammanhang med de praktiska handgreppen som påfösare av läsandet"(Dahlgren m.fl., 2004, s.78).

Skriftspråket bör förekomma på barnens egna villkor men det är svårt att åstadkomma och att "servera ett färdigt paket" hur man ska gå tillväga enligt Dahlgren (2004). Det är genom pedagogiska arbetssätt och förhållningssätt man kan gynna barninläring genom exempelvis lekskrivning, språklekar samt språkträning i naturliga situationer.

Syftet med lekarna är att rikta barnens uppmärksamhet mot både språkets formsida och dess innehållssida. Genom språklekar upptäcker barnet att språket består av meningar av olika längd och att dessa meningar består av ord som i sin tur kan delas upp i stavelser och ljud. När pedagogen får barnet att reflektera över vad det är som sker i språklekarna och språksamtalet, så förvärvar det en ökad språklig medvetenhet. Den språkliga kompetensen ökar genom att barnen får ord på det de gör och samtalar om (ibid, s.81).

Dahlgren m.fl. (2004) refererar vidare till vad Lundberg (1984) anser gällande att barnet lär sig att läsa automatiskt och därför bör vuxna inte avbryta barnets läsning på grund av avkodningen.

Synen på lärande bygger på att barnet skaffar kunskaperna genom tidigare upplevelser och insikter. Författarna hänvisar till Piagets och Vygotskys teorier som betonar vikten av att barnen får möjligheter att undersöka och prova genom samspelet med omvärlden vilket är en essentiell förutsättning för kunskapsutveckling. Barnet behöver handledare som utgår från

hans/hennes värld, stimulerar och väcker hans/hennes intresse och medvetenhet för kunskapen genom "... att aktivt göra saker, iaktta, fundera och vara tankemässigt alert"(ibid, s. 77).

Skrivning och läsning anses vara mentala processer och barnet vill förstå varför man läser och skriver. Därför är det viktigt att klargöra för barnet varför man gör detta samt vad skriftspråket har för funktion.

Enligt Dahlgren m.fl.(2004) inser Vygotsky vikten av leken och *en väl utformad lekmiljö* som gynnar barns utveckling. Barnen har behov av engagerade vuxna som visar intresse och möter dem i deras lek samt fångar deras uppmärksamhet. Vidare refererar Dahlgren m.fl. också till Pramling som i sin tur betonar vikten av att *man lär barnen lära*. Därför skapar man situationer i vilka barnens funderingar stimuleras, väcker barnets medvetenhet vilket förklarar för barnet orsakerna till vissa fenomen eller händelser. Det behövs en skicklig och engagerad pedagog som arbetar med tema och använder konkreta situationer och handlingar. Dahlgren hänvisar också till Kärby (1990) som konstaterar att syftet med temaarbete är att låta barnet begripa sin omvärld och detta anses som "... det bästa sättet att förbereda barnet inför skriftspråksinläringen och skolan"(ibid, s.77). Sedan bör pedagogen skaffa sig en kännedom om vad barnet har för tankar "genom samtal, teckningar, drama, problemlösning etc."(ibid, s.77).

Dahlgren m.fl. refererar också till Schickedanz (1982) som hävdar att det är viktigt att ge barnen riktiga uppgifter som har samband med skriftspråk för att barnet ska känna sig delaktigt och ansvarigt. Dessa uppgifter innebär att barnen "... ska läsa riktiga böcker, skriva med riktiga pennor och göra upptäckter i omvärlden. Uppgifterna skall vara också så komplexa och spännande att de inbjuder till utforskning av skriftspråket"(ibid, s.78).

3.7.1 Språkets pragmatik

Språkets pragmatik omfattar de normer och sociala konventioner som bestämmer ordbruket i olika lägen och sammanhang enligt Wellros (1998). Författaren hävdar att när människor flyttar till ett annat land i vuxen ålder möter de problem där de behöver lära sig ett nytt språk p.g.a. att pragmatikreglerna skiljer sig mellan olika språk. Då upptäcker de nyanlända vuxna omedelbart att deras modersmål inte längre är användbart. Det är en besvärlig och långvarig process för dem; det finns stor brist på läromedel som kan vägleda dem på det här området. Dessutom kan man inte beskriva i ett läromedel de vardagssituationer och förhållanden som skiljer sig åt mellan olika samhällen. Dessa oskrivna normer och regler lär man sig genom att iaktta, lyssna och genom att våga kommunicera trots bristen på ord och fraser som skapar missförstånd. Möjligen riskerar man att göra bort sig så många gånger för att man inte riktigt vet de lämpliga sociala beteendena. Misslyckandet i språkanvändningen och i valet av tillvägagångssätt att kommunicera med andra leder till negativa sociala konsekvenser samt skadar människans självkänsla och självbild.

Dessa negativa intryck som kan uppstå mellan människor som har olika modersmål beror på att en etablerad pragmatikregel automatiskt fungerar som en tolkningsmall för andras språkanvändning. Den har med andra ord förvandlats till en betendenorm som har en inbyggd värdering (ibid, s.35).

3.7.2 När barn saknar ord

Ladberg (2004) tar upp hur barnen i förskoleåldern kan bli medvetna om att man inte alltid förstår varandra. När barnen befinner sig i en grupp där stämningen är bra då kan barnen hjälpa varandra att kommunicera; ge ord, förklara och tolka åt varandra. Ladberg tycker att det är smärtsamt att inte kunna göra sig förstådd. Hon menar att:

När språket inte räcker till och barn inte lyckas med ord försöker de med andra medel t. ex kroppsspråk. De tar tag i andra barn, knuffas, bits eller slår. Barn som inte förstår vad som händer omkring dem blir ofta oroliga och rastlösa. De kan också börja förstöra andra barns lek eller störa de vuxna i sina desperata försök att nå fram (s. 89).

Enligt Ladberg kan en del barn välja andra vägar för att undvika de svåra situationerna. Hon menar att vissa barn väljer rörelselekar för att kunna dra sig ur språkliga lekar medan andra barn drar sig tillbaka och blir tysta och passiva, och det betyder enligt Ladberg att de stänger av språket, på detta sätt försöker barnen att inte kommunicera. Författaren anser att när barnen hamnar i en sådan situation behöver de hjälp in i vänkrets och kommunikation.

3.8 Modersmål

Arnberg (2004) anser att tvåspråkiga barn lär sig sina två språk på två sätt, det ena sättet innebär att barnet från födelsen lär sig båda språken parallellt. Detta kallar hon simultan tvåspråkighet. Det andra sättet innebär att barnet lär sig det ena språket först och sedan det andra språket. Detta kallar hon successiv tvåspråkighet. Enligt forskningen finns det likheter i hur tvåspråkiga barn och enspråkiga barn lär sig språket, och det finns även skillnader i strategier mellan tvåspråkiga barn gällande hur de lär sig ett andraspråk. Författaren skriver om hur tvåspråkiga barn lär sig språk. Det är inte så viktigt om inläring sker simultant eller successivt men det som har betydelse är när inläringen sker. Arnberg hävdar att om barnet lär sig två språk under de tidiga åren i barndomen, kan detta leda till bättre resultat av språkinläring. Författaren anser att de flesta tvåspråkiga inte är lika kunniga i båda språken på alla områden. Omgivningen har stor betydelse för språkutveckling hos tvåspråkiga barn när det gäller första och andra språket, och därför bör man ge tvåspråkiga barn möjligheter att utveckla båda språken samtidigt. Forskning stärker det, och därför är det viktigt att tvåspråkiga barn får möjlighet att lära sig båda språken parallellt. ”Ett forskningsresultat visar att de förmår lära sig två språk vid låg ålder i situationer där finns möjlighet till kontakt med bägge språken och där attityderna är positiva till tvåspråkighet”(Arnberg, 2004, s.118)

Ladberg (2000) beskriver modersmålets betydelse för barnens utveckling intellektuellt och socialt. Författaren anser att första språket är viktigt när det gäller barns tänkande och identitet, för modersmål innebär en trygghet som hjälper barnet att lära sig ett nytt språk och få kunskaper om ett nytt samhälle. Om barnet har ett starkt självförtroende och är stolt över sin identitet kan detta leda till att barn vågar kommunicera med andra och blir modigare i sina språk(Ladberg, 2000).

Av ett observationsschema ”Språket lyfter” som publicerats av Skolverket (2002) för elever med annat första språk än svenska, framgår att språkutvecklingen hos barnen ständigt bör uppmärksammas av både modersmålläraren och svenskläraren. Det visar att förmågan att uttrycka tankar är beroende av ordförrådet och utvecklingen av förstaspråket och vad första – och andraspråket har gemensamt.” Inläring av ett nytt språk gynnas hela tiden av det/de språk som barnet redan tidigare behärskar på vilken nivå det än är”(Språket lyfter, 2002 s.2).

Vygotsky refererar till Goethe som menar att inläring av ett nytt språk höjer medvetenheten om modersmålet: ”Den som inte känner ett enda främmande språk känner inte heller sitt eget” (Vygotsky 1999, s. 275). Enligt detta uttalande är det lättare för eleven som har nått en viss grad av mognad i modersmålets utveckling att lära sig ett främmande språk. Eleven kan dra nytta av överföring från modersmålet till det nya språket., menar även Vygotsky.

3.8.1 Arabiska språket och arabiska i Sverige

Enligt en D-uppsats av Foster (2003) ”Att ta språket med sig... – Arabiska ur ett minoritetsspråksperspektiv” ingår arabiskan i den semitiska språkfamiljen. Språket har omkring 300 miljoner talare och är utspritt i 19 länder. Standardarabiska talas endast i formella sammanhang och används i skrivandet. Arabiskans talade dialekter används i alla andra sammanhang. Ingen har standardarabiska som modersmål utan det är ett inlärt språk som tillägnas i skolan. Modersmålet är någon av de arabiska dialekterna. Standardarabiskan används av alla arabisktalande och det är också ett internationellt språk. Dessutom är språket betydelsefullt genom att vara Koranens och islams språk och används på så vis icke araber men muslimer världen över.

Det finns ingen statistik över hur många arabisktalande personer det finns i Sverige, men det uppskattas till att vara 200 000 invånare. Enligt skolverkets statistik är arabiskan det största språket inom modersmålsundervisningen. Arabisktalande som finns i Sverige kommer från alla arabiska länder men antalet individer från varje land varierar stort från tiotalet personer till flera tusen. Den grupp som har invandrat från Irak är definitivt den största, följd av Libanon och Syrien. De arabisktalande i Sverige bor främst i tre största städerna i Sverige: Stockholm, Malmö och Göteborg (Foster, 2003).

3.9 Föräldraroll

Enligt Arnberg (2004) anses föräldrarna vara förebilder för sina barn därför att föräldrarnas inställning till tvåspråkighet är viktigt. Om föräldrarna upplever det positiva att de tillhör två kulturer stödjer det barnet att utveckla liknande positiva attityder i förhållande till sina två språk och kulturer ”Det är i högsta grad viktigt att barnet får hjälp att utveckla en positiv tvåspråkig och tvåkulturell identitet redan under förskoleåren så att sådana identitetsproblem i tonåren kan lindras” (ibid, s.34). Författaren hävdar också att föräldrarna har ansvar att inspirera, motivera och skapa möjligheter som gör att barnet tycker om att använda minoritetsspråket för att underlätta barnets språkliga och kulturella utveckling.

Arnberg påpekar vikten av att föräldrar skaffar sig kunskaper i svenska och har kontakt med svenskar. Om föräldrarna lär sig svenska språket kan detta påverka barnet positivt eftersom deras kunskaper i svenska kommer att hjälpa deras barn att lära sig svenska, för att föräldrarna har en central roll i sina barns lärande.

Samhällets inställning till föräldrarnas språk och kultur och hur föräldrarna upplever detta kan också påverka barnen och därför måste man hitta former för att stödja barnets utveckling ”En viktig framtidssuppgift är alltså att hitta vägar att stödja tvåspråkighet och dubbelkulturell tillhörighet på alla nivåer, inte bara inom familjen utan också i förskolan och skolan” (ibid, s.35-36).

Samarbetet mellan hemmet och förskolan gynnar barnens utveckling enligt (Lpfö 98) ”förskolans arbete med barnen skall därför ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen”(s.15). Samuelsson och Sheridan (1999) anser att föräldrarna har ansvaret för barnets fostran, även om förskolan ska komplettera familjerna och ge stöd till föräldrarna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Föräldrarna ska ha möjlighet att påverka inom ramen för de nationella målen i förskolan och de ska veta vilka normer och regler som gäller för att inspirera verksamheten. Därför ska föräldrarna ta del av pedagogernas dokumentation, utvärdering och uppföljning och de själva skall vara delaktiga i förskolans pedagogiska verksamhet. Den dagliga kontakten för att byta information och förtroende mellan pedagogerna och föräldrarna är viktig eftersom dialogen bygger på en ömsesidig respekt och en god relation kan leda till främjande samarbete. Även de strukturerade mötena som utvecklingssamtal och föräldramöten är betydelsefulla för ett positivt samarbete för barnets utveckling och lärande (ibid).

Hultinger och Wallentin (1996) hänvisar till Sjögren som anser att om hemmiljön är främjande för lärare så kan det leda till att det bli svårare för lärare att tolka barnens beteenden i skolan vilket leder till missförstånd mellan lärare och föräldrar. Det är viktigt att både föräldrarna och lärarna kommer överens för att undvika missförstånd och uppnå effektivt samarbete, även om man har olika uppfattningar. Författaren anser att föräldrarnas engagemang och deltagande i barnens skolarbete leder till att barnet kan lyckas i skolan. Sjögren refererar till pedagogiska undersökningar som gjorts av Cummins och Bonvin i olika länder. De beskriver hur ”Barnets läsförmåga blev klart bättre när deras föräldrar regelbundet tog sig tid att lyssna på när de läste” (ibid, s. 233).

3.10 Språks och kulturs betydelse för barns identitetsutveckling

Språk och kultur är grundläggande element för barns utveckling anser Wellros (1998). ”... språk och kultur kommer till stor del att styra barnets tänkande och handlande” (s.7). Språket har olika funktioner. Bland annat underlättar det för människan att uttrycka tankar och känslor, det för vidare kunskaper mellan generationer och ger oss möjlighet att planera och fantisera osv. Personligheten är integrerad med identiteten som man alltid har med sig ända från födelsen på gott och ont. Genom språket blir barnet redan från sina första år automatiskt en medlem i en etnisk grupp som har gemensam historia, språk och traditioner vilket skapar identitet ”kultur innefattar språk, tankemönster och värdesystem”(ibid, s. 13). Samhörighet med andra människor som har samma kultur kan förmodligen ge en känsla av trygghet. Men negativa konsekvenser kan uppstå när man träffar andra människor från olika etniska grupper ”... det finns också en risk att den istället för att ge barnet trygghet ökar dess sårbarhet. Då kan kontakten med människor som tillhör andra etniska grupper göra människan osäker, rädd och fientlig” (s.10).

Människan betar sig inom en ram som skapats av vad omgivningen tycker om ens självbild. Den ramen har vanligtvis en avgörande faktor för vad som är rimligt och acceptabelt. Som en social varelse betar människan sig utifrån gemensamma oskrivna regler och normer. Om människans uppförande avviker från *det normala* brukar detta uppförande bemötas av motstånd av de personer som ingår i samma etniska grupp. Eftersom ett sådant beteende betraktas som oacceptabelt kan den ”... ses som ett tecken på hänsynslöshet, missanpassning eller asocialitet, beroende på gruppens tolkningsmönster”(ibid, s.19).

Språket anses som ett av de elementära hjälpmedel som man behöver i alla samhällen för att underlätta socialisationsprocessen som i sin tur kräver energi och tid. Fundamentala redskap liksom skrivna och oskrivna beteendenormer, värderingar och förhållningssätt, relationer och hierarkier grundar människans personlighet. Dessa redskap anses som koder som man lär sig medvetet och omedvetet och formulerar barnets personlighet.

Instrumenten och principerna är således de samma överallt och tycks bestå från en tid till en annan. Det är det konkreta innehållet i socialisationen och gränsdragningarna mellan rätt och fel, normalt och avvikande som varierar från en grupp till en annan och skapar det som brukar kallas för kulturskillnader (ibid, s.19).

När man lär sig de olika gruppernas koder blir man flexibel och kapabel att kommunicera med andra menar Wellros.

3.11 En mångkulturell förskola

Samuelsson och Sheridan (1999) anser att barnen ska lära sig hur man kan ta ställning till olika etiska frågor och livsfrågor i vardagen, eftersom det är våra likheter och olikheter som gör oss synliga som individer. Förskolans roll är att påpeka de skillnader som finns mellan människors attityder och levnadssätten. Barnen ska känna sig respekterade med sina olikheter oavsett om skillnaden är kulturell eller individuell. Därför ska förskolan integrera olika erfarenheter, kulturer och bakgrunder för att barnen ska få större förståelse för mångfald och människors olika livsvillkor. Allt detta ska finnas i både förskolans miljö och det pedagogiska arbetet, eftersom barns ursprung ska bli tydligt för dem själva och för andra barn. ”Detta oavsett om olikheter är av etnisk, kulturell, social eller religiös bakgrund, hudfärg, fysiskt eller psykiskt handikapp (ibid, s.95- 96).

3.12 Olika sätt att öva språket hos tvåspråkiga barn

Förskolan, enligt läroplanens målsättning, ska jobba för att hjälpa varje barn att utveckla ord, begreppsförråd samt förmågan att leka med ord. Förskolan ska också hjälpa varje barn att utveckla intresset för skriftspråket, utveckla barnets kommunikativa funktioner samt förståelsen av symboler (Lpfö 98).

Ett omtyckt sätt att öva språket på är, enligt Arnberg, användning av lek, sång och ramsor. Eftersom lek, sång och ramsor gör inläringen roligare och avkopplande, så resulterar det i att minnet, uttal av ord och begrepp tränas upp samt att det förstärker ordförrådet (Arnberg 2004). Genom språklekar blir barnet medvetet om språket, bland annat lär sig barnet på ett roligt sätt hur språket är uppbyggt och hur det används. Ett effektivt sätt att få igång det verbala samspelet är till exempel genom ramsor, lek med sand och vatten, sång, ord och siffror. Men för att få det önskade effektiva resultatet är det viktigt att pedagogen är tydlig, namnger och visar vad föremålen som barnet leker med heter.

Barn har lättare att memorera ord med hjälp av rytm och melodi. Genom sång och musik så representeras kulturen till det språk man talar. Objekt, figurer eller bilder hjälper barnen att förstå vad visorna och ramsorna handlar om. Ladberg anser att rytm, rim, ramsor och musik är utmärkta pedagogiska hjälpmedel för språkinläring, därför att barnen får en inspirerande upplevelse samtidigt som de bekantar sig med språkets uppbyggnad och ljud. Arnberg anser

att det är viktigt att upprepa sångerna och ramsorna så mycket som möjligt då intresset finns hos barnen. Det hjälper barnen att memorera det de sjunger och då lär barnen sig orden och begreppen som används i dessa sånger och ramsor (Arnberg 2004).

Ladberg (2003) anser att sagor och berättelser också är effektivt att använda när det gäller barns inläring av ett nytt språk på ett roligt sätt. Men det är viktigt när barnen lyssnar på sagan att de förstår mycket så att det blir roligt för dem. Enligt Ladberg bör man förbereda sagoläsningen väl för att få effektivt resultat. Författaren menar att sagor läses i små grupper av barn som står ungefär på samma språkliga nivå. Sagan kan också illustreras t ex med bilder eller flanomaterial. Man kan också skapa bordsteater av sagor när en pedagog spelar upp sagan med hjälp av dockor, föremål eller djur. På detta sätt kan barnen se allt som händer i sagan samtidigt som de hör vad den vuxne berättar.

Ladberg betonar vidare vikten av vardagsrutiner i förskolan, speciellt för tvåspråkiga barn. Genom denna upprepas ord när man talar om det man gör. Ladberg menar att när barnet upprepade gånger har möjligheter att höra och säga olika ord blir det lättare för barnet att lära sig ord och begrepp.

3.13 Olika arbetsmetoder

Följande arbetsmetoder används av pedagogerna inom språkutveckling i förskolor. (Lpfö98) lägger stor vikt vid pedagogisk dokumentation. Med hjälp av dokumentation kan verksamheten synliggöras och bli ett viktigt underlag när man diskuterar bedömningen av verksamhetens kvalitet och utvecklingsbehov (Lpfö 98).

IUP

Den individuella utvecklingsplanen IUP är ett redskap för att se och följa individens hela utveckling utifrån hans/hennes egna förutsättningar. IUP kan vara ett hjälpmedel som används av förskolans pedagoger för att bygga upp relationen med föräldrarna. Genom IUP kan föräldrarna få konkreta uppgifter om barnens kunskap och social utveckling. Förskolan kan använda IUP som en dokumentation för sin pedagogiska planering och uppföljning av barnets utveckling. IUP kan även fungera som information mellan pedagoger och föräldrar. Detta kan ge möjligheter att skapa samarbete och öka delaktighet i barnens lärande och även i pedagogernas arbetssätt när det gäller hjälpen som barnen kan få. IUP kan användas också som resurser vid utvecklingssamtalen eftersom information om barnens förmåga och utveckling ska vara tydliga och nerskrivna. IUP bör vara underlag för fortsatt arbete och samverkan mellan föräldrarna och pedagoger för att barnen ska nå målen. (Zetterström, 2003).

Portfolio

I boken "Portföljmetodikens möjligheter" läser man att själva ordet portfolio är ett engelskt ord och det kommer från de latinska orden *portare* som betyder bära och *folium* som betyder papper. Under 1990-talet blev begreppet portfolio känd i Sverige. Förskolan och skolan har använt portfolio länge när de sparade på barns verk. Men den nya idén är att man även ser på processen och inte bara på den färdiga produkten. Portfolion bidrar också till en helhetssyn på barnets utveckling (Bern Fröjd och Torén, 2001).

Portfolion är en typ av dokumentation. Taguchi (2003) beskriver att dokumentationsarbetet ger information om var barnet står just nu och vilket förhållningssätt det har till kunskap och

lärande. Författaren menar att genom att dokumentera vad barnet gör och säger så lär sig pedagogerna mer om barnet. Vidare menar författaren att pedagogerna dokumenterar för att göra det osynliga synligt och genom att visa barnet vad det har gjort och fråga hur det tänkt i olika situationer så synliggörs barnet för sig själv. Barnet kan även synliggöras för föräldrarna så att de kan ta del av vad barnet gör och lär sig på förskolan. Genom dokumentation kan man utvärdera verksamheten och på så sätt utveckla den menar författaren.

TRAS

TRAS (Tidig Registrering Av Språkutveckling) är en metod som används i förskolan för att kunna observera ett barns språkutveckling. Barnets analysresultat från TRAS kan användas i samtal med föräldrarna och skulle resultaten visa behov av specialistinsatser så kan föräldrarna få rekommendationer.

TRAS är en inspirerande metod för personer som professionellt arbetar med små barn. De anser att TRAS förenar praktik och teori, och får praktik och teori att uppfattas som varandras förutsättningar. TRAS anses underlätta det pedagogiska arbetet både i förskolan och i hemmet, eftersom metoden följer barnens språkutveckling. specialpedagogiskt förlag (2004)

Språk ses av TRAS som ordförråd, uttal, språkförståelse, samt förmågan att producera ord och meningar. Metoden är ett tvärvetenskapligt samarbete och iakttagelse, som riktar sig till barn mellan 2 och 5 år. För varje år finns det tre områden:

1. Språkförståelse och språklig medvetenhet
2. Uttal, ord produktion och meningsbyggnad
3. Samspel, kommunikation och uppmärksamhet

Det material som används i TRASmetoden är en handbok, ett observationsschema för varje barn samt en vägledning för att pedagogerna ska kunna komma igång med metoden. Observationsschema används för att följa och beskriva barnets språkutveckling, vilket kommer att framhäva barnets starka och svaga sidor för pedagogerna. Med hjälp av observationsschema kan pedagogerna vara säkra på att han/hon observerar de viktigaste stegen i barnets språkutveckling.

Språkligt Impressivt Test (SIT)

Språkligt Impressivt Test för barn, (SIT) är ett grammatiskt test, som har som syfte att bedöma barns förmåga att förstå svenska språket. Testet tar ca 10 minuter att genomföra i sin helhet och vänder sig till barn som är tre år eller äldre och det används speciellt för barn i förskoleåldern. SIT har provats på normalspråkiga barn och det används i många förskolor med avsikt att ta fasta på barns språkförmåga.

Testet är baserat på vårt svenska språkbruk och har det talade språket som utgångspunkt. SIT används av logopederna och talpedagogerna, som i sitt arbete kommer i kontakt med språkförsenade barn, eller för att testa språkförmåga hos förskolans barn. Förskollärarna och specialpedagogerna använder också det här testet som ger en bild av barnets hela språkliga förmåga och har formen av en sammanhängande berättelse för att stimulera barnet att slutföra testet. SIT består av varierande enkla och svåra uppgifter samt enkla bilder blandade med mer komplicerade. På testblankettens översiktsdel finns angivet ifall normalspråkiga barn i den aktuella åldersgruppen klarat konstruktionen. Barnets felsvar sammanförs på en översiktsblankett och ger en samlad bild av barnets svårigheter. De grammatiska konstruktioner som ingår i testet redovisas i ordklasser, satser med flera variabler samt

negationer. De ordklasser som ingår i testet är: substantiv, räkneord, verb, adjektiv, adverb, pronomen, prepositioner och konjunktioner.

Bornholmsmodellen

Bornholmsmodellen underlättar för förskolebarn, särskilt bland sexåringar, läs- och skrivinlärning samt förebygger läs- och skrivsvårigheter. Bornholmsmodellen är ursprungligen ett danskt pedagogiskt material. Den fick sitt namn från en ö som heter Bornholm i Danmark där detta forskningsprojekt genomfördes. Det är ett vetenskapligt program som omfattar språklekar vilket väcker barnens nyfikenhet, vilja, intresse och glädje inför skolan. Språklekarna är indelade i sju grupper som övar olika områden av språket. Bornholmsmodellen har använts i svenska förskolor i mer än 15 år och lekarna har visat positiva konsekvenser gällande läs- och skrivinlärningen. Det har visat sig också i senare undersökning är att eleverna som haft det förebyggande programmet tidigare i förskolan har klarat sig bättre i läs- och skrivfärdigheter (Lundberg, 2007).

Bokpåsar

Bokpåsar är ett vanligt språkredskap som används av pedagogerna i vissa förskolor för att väcka barns intresse för böcker, samt stimulera och förstärka barnens språkutveckling. Enligt Johansson (2005) fylls språkpåsar med olika föremål som anknyter till en berättelse eller sång t.ex. Björnen sover, och de används framförallt vid samling eller sagostunder. Med hjälp av språkpåsar kan man arbeta med språket på ett roligt sätt. Man kan stoppa ner sagor, sånger och ramsor i vackra påsar.

Språkpåsar är ofta sydda i tyg av vackra färger och försluts med snören. Ofta hänger språkpåsar ute efter en vägg i det rum där man brukar ha samling men kan också förvaras i ett låst skåp. Påsar används främst under ledning av vuxna, (Johansson, 2005, s. 203).

Eva Johansson anser att språkpåsar är ett bra medel för öva språket med barnen. Barn kan se, lyssna, känna, uppleva, tala och sjunga ord, och det påverkar inlärningen positivt. De kan användas för att

uppmärksamma barnen på innebörden av olika begrepp såsom i, på, under, stor, först och sist ”Då betonas språket som färdighet. Barnen förväntas att upprepa och på så sätt öva sina språkfärdigheter. (Johansson, 2005, s.203)

Enligt utvärderingsrapporten av projektet ”Alfons, Ellen, Kotten och alla de andra - profilmförskolor med barnlitteraturen i centrum” innehåller en del bokpåsar böcker på andra språk som barn och föräldrar kan låna hem. På detta sätt blir föräldrarna mer delaktiga i sina barn språkutveckling och barnen blir intresserade av sagor. Förskollärarna bör anpassa böckerna efter barngrupperna och hänga bokpåsar synligt i hallen, eftersom föräldrar och barn vistas i hallen på morgonen och eftermiddagen.

4. Metod

För att uppnå vårt syfte har vi gjort en kvalitativ undersökning med hjälp av intervjuer. Kvalitativ intervju används för att ta reda på hur informanterna uppfattar sitt arbete och deras motiveringar till varför de arbetar som de gör. I det kvalitativa synsättet finns öppna intervjuer av olika slag och även ostrukturerade intervjuer. ”Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga” (Stukát, 2005, s.32).

Kvalitativ intervju är en lämplig metod i de humanistiska vetenskaperna. Med den metoden kan man komma åt informanternas uppfattningar om sitt arbete, och varför de arbetar som de gör. Vårt syfte med denna metod är att vi vill beskriva av vad undersökningspersonerna vill berätta och uttrycka. Genom intervjuer kan vi möjligen få intressanta svar och analyser.

Genom våra egna erfarenheter som invandrarföräldrar samt de erfarenheterna som vi har fått i vår VFU i mångkulturella områden, har vi fått kunskaper om hur tvåspråkiga barn upplever svårigheterna i förskolan. Sådana kunskaper tolkar vi som en ”total delaktighet”. Följaktligen anser vi oss själva som redan integrerade i den grupp som vi nu studerar.

Det är värdefullt att ta del av vardagliga erfarenheter och få en bättre förståelse för den miljö man undersöker (Stukát, 2005).

4.1 Kvalitativ metod

I vår undersökning använder vi oss av en kvalitativ analys med en hermeneutisk tolkning. Ordet ”hermeneutik” enligt Gilje och Grimen (2006) är ursprungligen grekiskt och betyder ”utläggningskonst eller förklaringskonst”. Författarna hänvisar till sociologen Anthony Giddens som anser att hermeneutik är en mer trovärdig metod för vetenskaplig tolkning inom samhällsvetenskapen. Han hävdar att forskaren inte ska ignorera aktörernas berättelser utan ska fördjupa sig i deras beskrivningar samt tolka dem med hjälp av teoretiska begrepp

Samhällsforskaren måste därför ofta tolka och förstå något som redan är tolkningar, dvs sociala aktörers tolkningar och förståelse av sig själva, andra och den fysiska världen. Samhällsforskare måste med andra ord förhålla sig till en värld som redan är tolkad av de sociala aktörerna själva. Detta gäller oberoende av om de sociala aktörernas tolkningar och förståelse av sig själva och världen är korrekt eller inte. Felaktiga tolkningar av världen kan för en samhällsforskare vara lika informativa som adekvata tolkningar (Gilje och Grimen, 2006, s.179).

Forskaren kan inte bortse från aktörernas förklaring och förståelse om sig själva och allt omkring för att kunna begripa deras handlingar och hur de uppfattar vissa händelser. Däremot måste forskaren bygga sin forskning på beskrivningar av hur aktörerna uppfattar sig själva och världen.

4.2 Intervju

Vi har använt halvstrukturerade eller semistrukturerade intervjuer med huvudfrågor som ska täckas in. Då kan intervjuaren ställa följdfrågor som t.ex. Vad menar du med det? Kan du berätta mer? På detta sätt man kan komma längre och få möjlighet att nå djupare (Stukát, 2005). Denna typ av frågor är anpassningsbara och effektiva och möjliggör att intervjuaren kan utnyttja samspelet med den som tillfrågas för att få bredare, djupare och noggrannare

svar till skillnad från strukturerade intervjuer. Halvstrukturerade intervjuer används för att kunna skildra och begripa fallet. Materialet omarbetas av forskarens egna förförståelse, kunskap, känslor och erfarenheter som anses som ett tillskott för tolkning menar Stukat.

Vi valde frågor och följdfrågor som är relevanta för vårt syfte och våra frågeställningar. Med intervjumetoden kan vi få olika svar och åsikter som förhoppningsvis kan bilda en uppfattning om vårt undersökningsämne. Frågorna till informanterna har vi kategoriserat enligt huvud ämnen eller rubriker (se bilagor 4, 5, 6,7).

4.3 Urval

Vi har gjort enskilda intervjuer i ett mångkulturellt område med två förskolerektorer, två språkutvecklingsledare* och sex förskollärare. Vi har också gjort två gruppintervjuer med 16 arabisktalande föräldrar för att nå mer personer och få mer information på en kort tid. Dessutom gjorde vi enskilda intervjuer med fyra föräldrar på deras begäran. De intervjuade föräldrarna har ett gemensamt ursprung, gemensamt språk. Vi började först med att kontakta de två förskolerektorerna i dessa områden för att ta reda på vilka förskolor vi skulle undersöka med tanke på arabisktalande barns ställning när det gäller inläring av svenska språket. Rektorerna hänvisade oss till respektive förskolor, pedagoger som vi skulle intervjuas och de redogjorde för oss hur vi skulle ta kontakt med barnens föräldrar.

Vi valde informanterna som arbetade i det mångkulturella området efter deras yrken eller specialisering inom det pedagogiska området som de arbetade med, oavsett kön, ålder eller hur länge de har jobbat inom sina yrken. När det gäller de intervjuade föräldrarna har vi inte valt någon kategori, exempelvis om de bott länge i Sverige eller om de är utbildade, dvs. valet var slumpmässigt.

4.4 Avgränsning

Vi har valt att intervjuas föräldrar som talade bara arabiska. Anledningen till detta är att både vi och de intervjuade föräldrarna har arabiska som modersmål. Att tala samma språk och berätta utan hinder kan underlätta kommunikationen mellan oss och vi får ta en djupare bild av det vi vill undersöka. De pedagoger som vi har intervjuat var en språkiga.

4.5 Genomförande

När vi träffade förskolerektorerna presenterade vi oss själva och vårt syfte med undersökningen. Vi kom överens om att lämna ett brev med kort presentation om vårt undersökningsämne för intervjun till pedagogerna samt ett brev till föräldrarna på både arabiska och svenska (se bilagor 1, 2, 3) Med rektorernas hjälp bokade vi tider för intervjuer med respektive pedagoger samt fick namn och telefonnummer till språkutvecklingsledarna. Vi bokade tid med respektive pedagoger som ställde upp på intervjuerna. Med hjälp av både rektorerna och pedagogerna lämnades ett kallelsebrev in med tid och plats till barnens arabisktalande föräldrar för intervju. Vi fick även möjlighet att ordna tider med föräldrarna för grupp och enskilda intervjuer.

---

* Språkutvecklingsledarens uppdrag, enligt vad de nämner, är att observera barnspråkutveckling, stötta personalen i deras arbete samt barnen i deras språkutveckling och de kan även bedriva fortbildning.

Vi besökte barngrupperna innan vi intervjuade pedagogerna för att lära känna klimatet i förskolorna och besöket ägde rum på sex avdelningar i tre olika förskolor. Vi passade på och fick träffa några föräldrar när de skulle lämna eller hämta sina barn. Vi berättade kortfattat om oss och vår undersökning.

Vi gjorde alla intervjuerna tillsammans. En av oss ställde en inledningsfråga, en skötte bandspelaren och en antecknade intervjun. Inspelningarna har varit till stor hjälp när vi har bearbetat intervjuerna. Vi ställde delvis samma frågor till varje grupp som vi intervjuade under cirka en timme med viss skillnad beroende på gruppens yrke.

4.6 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Vi spelade in intervjuerna och försökte vara noggranna med att redovisa allt som informanterna talade om. Johansson & Svedner (2006) menar att det är omöjligt att vara så noggrann i praktiken speciellt i de kvalitativa undersökningarna. På grund av att var och en av oss har sin egen förförståelse vid tolkningen, ser man företeelser från olika perspektiv. Vi höll oss till de elementära frågorna som vi ställde till respektive informant men följdfrågorna varierades beroende på vad informanterna hade för svar. Det hände att vi ibland kom på olika följdfrågor vid vissa tillfällen. Vi lyssnade på en del inspelade data, var och en för sig själv och sedan transkriberade vi dessa data ordagrant och bearbetade. Det innebär att tolkningarna varken var falska eller subjektiva men vi försökte göra vårt bästa att vara noggranna och objektiva vid anteckningen av utsagorna. Trots att vi försökte redovisa materialet neutralt var det möjligt att viss information förlorades samt att missförstånd eller misstolkningar kan uppstå. Naturligtvis har varje människa sitt eget synsätt vid tolkningen av olika fenomen eller frågor. Enligt Stukát (2005) är det svårt att generalisera undersökningens resultatet och dra generella slutsatser vid kvalitativa studier. Vår undersökningsgrupp omfattade ett litet antal personer i ett mångkulturellt område och därför kan man inte generalisera resultatet, men kanske se en tendens.

4.7 Etiska grundregler

Kravet och rekommendationerna från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) innebär att undersökaren bör följa vissa etikregler såsom *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* för att i grunden skydda undersökningsspersoners okränkbarhet enligt Stukát (2005). I vår undersökning försökte vi följa alla de nämnda etikreglerna; undersökningsgruppen informerades i förväg om studiens syfte samt att deltagarna var frivilliga att delta i intervjuerna på sina villkor liksom att välja tid och plats för intervjuerna. Inför intervjuerna hade vi talat om att vi inte skulle använda informanternas verkliga namn i vår undersökning. Namnet på området och förskolorna är också anonyma.

Innan vi spelade in intervjuerna, har vi informerat deltagarna om att det enbart var vi, som genomförde denna undersökning, som skulle lyssna på inspelningarna och sedan skulle vi förstöra innehållet. Vår tanke var att få informanterna att känna sig trygga att tala om sina tankar och uttrycka sina känslor.

5. Resultatredovisning

Vi kommer i detta kapitel att redovisa informanternas svar under huvudrubriker eftersom vi delar in intervju svaren efter olika teman.

5.1 Intervjuer med rektorerna

Synen på tvåspråkighet

Rektorerna anser att tvåspråkighet är en tillgång. Barnen som är flerspråkiga har lättare att lära sig fler språk och med tanke på globalisering, så har flerspråkiga barn lättare för att skapa nya kontakter. En av rektorerna önskar att hon själv hade varit tvåspråkig och anser att barn som växer upp med två språk blir en tillgång för samhället.

Kultur och bakgrund

En av de intervjuade rektorerna anser att föräldrarnas attityd till förskolan är oerhört viktig. Om föräldrarna är positiva till förskolan, så påverkas barnet också. Känsloutvecklingen påverkar barnet i hög grad, men det hänger ihop med språkutvecklingen. Om barnet eller dess föräldrar tidigare har upplevt ett trauma och konsekvenserna finns kvar hos barnet, då kommer barnet inte att må bra i själen och följaktligen störs barnets hela utveckling.

Föräldrarnas roll

Båda rektorerna förstår vikten av att samarbeta med föräldrarna, eftersom det kan gynna barnets utveckling; ju mer förskolan och föräldrarna samarbetar desto mer utvecklas barnet. En rektor påpekar att alla föräldrar inte har samma samarbete med förskolan. Den andra rektorn hoppas att dialogen med föräldrarna pågår i både smått och stort och att förskolan är öppen för alla förslag.

Fortbildning

Båda rektorerna upplyser om att verksamhetens alla moment utgår ifrån Lpfö 98 och att språkutveckling anses som ett huvudmoment i Lpfö 98. Enligt rektorerna talas mycket i läroplanen om bland annat språkinläring i svenska hos tvåspråkiga barn.

Rektorerna tycker att pedagogernas fortbildning är en avgörande faktor, som stödjer pedagogerna i deras arbete med tvåspråkiga barn. En rektor nämner att de använder ett specialprogram för att utveckla barnens språk. Enligt henne är det två specialpedagoger som utbildar en pedagog från varje förskola, för att denna i sin tur skall bli språkinspektör i sin verksamhet. ”Men de har inte hur mycket tid som helst för kompetensutveckling och inte heller pengar”, säger hon. Hon påpekade också att ”alla studiedagar handlar om språket”.

Modersmål

Båda rektorerna betonar modersmålets betydelse för två språkiga barns inläring. En av dem önskar att föräldrarna använder modersmålet när de talar med sina barn, för att det kan hjälpa barnen att utveckla modersmålet parallellt med svenskan och då blir barnen aktivt flerspråkiga. I det ena bostadsområdet finns flerspråkig personal som givetvis använder modersmålet när de talar med barnen. Eftersom arabiska är det största språket i området så erbjuds barnen modersmålsträning på arabiska. Rektorn i detta område önskar att det ska finnas modersmålsundervisning på andra språk också, medan rektorn i det andra området

hävdar att barnen där inte har modersmålträning. Hon tillägger att de ska börja med en policy att anställa pedagoger med tanke på flerspråkighet.

Åtgärder för barns språkutveckling

En rektor säger att de har kontinuerlig bedömning. Det finns alltid specialpedagoger till hands både för pedagoger och för barn. Hon bekräftar också att de inte har något ekonomiskt problem när det gäller satsning på språkutveckling. Däremot bekräftar den andra rektorn att de har ekonomiska problem, men de kämpar för att förbättra språkutvecklingen. Den andra rektorn nämner att förskolebarn med utländsk bakgrund brukar besöka en annan förskola, som befinner sig i en annan stadsdel i Göteborg för att öka integrationen med svenska barn. Det området som barnen brukar besöka är ett helt svenskt område och ligger långt ifrån det mångkulturella området. Besöket äger rum två gånger om året på grund av avståndet mellan de två stadsdelarna. Detta anses vara alldeles för lite, men mer är för närvarande inte möjligt.

5.2 Intervjuer med förskollärarna

Synen på tvåspråkighet

Samtliga förskollärare anser att tvåspråkighet är bra för både barnen och verksamheten. En förskollärare påpekar att hon har valt att arbeta med tvåspråkiga barn för att hon tycket att det är intressant och spännande. ”Jag har ju valt att jobba med det för att jag tycker att det är intressant”, säger hon. En annan förskollärare menar att hon lär sig mycket mer när hon jobbar med tvåspråkiga barn. ”Jag tycker att det ger mig mycket för att man får en annan syn på kultur”, säger hon.

En förskollärare nämner att när tvåspråkiga barn inte kan uttrycka sig på svenska möter de svårigheter. Hon tycker det är synd att dessa barn saknar de viktiga orden från början för att göra sig förstådda. Det kan skapa stora konflikter och leda till aggressivitet ”Vissa barn kan bli aggressiva när de inte bli förstådda, de lär sig tuffa och fel ord, de använder armarna och benen för att göra sig förstådda. Om barnet inte förstår så tar andra barn avstånd från och då blir det ilskan som tar över” säger hon.

Några förskollärare nämner även att det finns barn som har rätt till bara tretimmarsverksamhet på grund av att deras föräldrar är antingen arbetssökande eller föräldralediga. Detta ger inte barnet stora möjligheter att utvecklas med tanke på svenska språket. ”Ju längre tid barnet stannar i förskolan desto mer utvecklas det”, säger en av dem.

Alla förskollärare anser att tvåspråkighet handlar mycket om kulturer, ibland kan det bli fel och missförstånd som i sin tur kan skapa stora konflikter. Förskollärarna anser att tvåspråkighet är bra för svenska barn. De svenska barnen kan lära känna många olika kulturer och att alla människor är lika mycket värda, tycker en förskollärare. En annan förskollärare påpekar att det är fel att tvåspråkiga barn inte kan integreras med jämnåriga svenska barn i förskolan. ”Jag kan se att det är för lite svenska barn i jämförelse med tvåspråkiga barn. Jag skulle vilja se att det var hälften hälften”, säger hon.

En av pedagogerna anser att svenska barn i förskolor med mest tvåspråkiga barn börjar prata svenska dåligt, hon tycker att det är synd att svenska barn inte talar ren svenska. Hon tycker att

de svenska barnen lär sig fel brytning och att de uttalar orden som invandrabarn. Alla förskollärare anser att det tar tid att lära sig ett nytt språk och det är lite svårare för pedagogerna när de inte hade förstått vad barnen säger. De anser att brist på personal samt stora barngrupper kan skapa stress i verksamheten. Pedagoger får lägga verksamheten på en lägre nivå när de ser att inte alla tvåspråkiga barn har samma kunskaper i svenska.

Kultur och bakgrund

Alla förskollärare betonar vikten av att ta hänsyn till barnens olika kulturer, traditioner samt att visa intresse för barnens bakgrund. En förskollärare ansåg att tvåspråkighet handlar mycket om kultur och om mötet mellan både barn och föräldrar. Två pedagoger hävdar att det är viktigt att man lär sig om andra kulturer och får en bild av familjens situation när man väljer att arbeta med tvåspråkiga barn. Enligt två förskollärare bör barnet vara stolt över sin kultur och sitt ursprung. Det är en förutsättning för att lära sig språk och känna trygghet i det svenska samhället.

Föräldrarnas roll

Samtliga förskollärare betonar vikten av föräldrarnas samarbete med förskolan. De tycker att föräldrarna kan spela en stor roll i deras barns språkutveckling. ”När man har positiv kontakt med föräldrarna så gynnar det barnets utveckling”, säger en förskollärare.

Alla pedagoger ser att samarbetet med barnens föräldrar fungerar bra och två av dem säger att de har väldigt engagerade föräldrar, framförallt arabiska föräldrar. Alla pedagogerna anser att när föräldrarna visar stort intresse för svenska språket kan det i sin tur stimulera barnets lust till svenska språket.

Alla förskollärarna nämner att de brukar ge råd till föräldrarna vid olika tillfällen liksom vid föräldramöte, utvecklingssamtal, i tamburen och ”drop in” när det gäller barnens språkinläring. Råden kan handla om olika viktiga moment liksom vikten av att barnen kommer i tid till förskolan, att föräldrarna håller hårt vid sitt språk hemma och läser för sina barn på båda språken. Alla förskollärarna anser att om föräldrarna har bra kunskaper i svenska språket kan det leda till att förstärka deras roll att stödja deras barns språkinläring.

Språkutvecklande arbetsmetoder

Nästan alla pedagoger använder sig av liknande pedagogiska metoder. Pedagogerna nämner att de utnyttjar vardagssituationer för att lära barnen de fraser som används dagligen. Barnen kan t.ex. lära sig många adjektiv när de sitter runt matbordet. Alla pedagoger driver en kontinuerlig dialog med barnen. Pedagogerna anser att med hjälp av dialog och samspelet med barnen växer språket. Pedagogerna talar mycket tydligt med barnen samt benämner saker och handlingar. De flesta förskollärare använder mycket rim och ramsor samt sånger. Dessa har en stor inverkan i språkutvecklingsprocessen, anser alla pedagoger.

Samtliga förskollärare betonar vikten av att använda konkret material för att förtydliga för tvåspråkiga barn som inte behärskar svenska bra. En förskollärare nämner att de använder sig mycket av flanosagor, för att det kan hjälpa barnen att förstå innehållet. ”Barnen lär sig mycket med bilder, det är viktigt att barnen tittar på bilder och vi berättar om bilder”, betonar hon. Digitalkameran är ett verktyg som används mycket i verksamheten och vid olika aktiviteter som hänger ihop med språkutvecklingen.

Alla förskollärare är eniga om att sagoläsning är en viktig faktor som främjar barns språkinläring. Två förskollärare påpekar att de har en bra kontakt med biblioteket. Fyra

pedagoger talar även om bokbussar som kommer en gång per månad och stannar mycket nära varje förskola i området. De flesta pedagogerna påpekar att de sällan läser för hela gruppen, de delar barnen i små grupper. Uppdelningen sker inte efter ålder utan efter barnens språkförmåga.

Alla förskollärare säger att när de läser för barnen väljer de enkla böcker t.ex. sagor av Alfons och Totte. I de böckerna finns det mycket bilder och lite text. Dessa böcker innehåller även mycket upprepningar. Dessa böcker är intressanta för barnen och är nära kopplade till deras vardag som t.ex. boken *"Vi ska klä på oss"*. Förskollärare anser att det är viktigt att de konkretiserar när de läser för barnen och därför använder pedagogerna olika figurer och bilder vid sagoläsningens aktiviteten. Tre pedagoger använder bokpåsar, som innehåller sagor som är sorterade efter barnens språkliga utveckling.

Modersmål

Alla pedagoger är eniga om modersmålets betydelse när tvåspråkiga barn börjar lära sig ett nytt språk. Pedagogerna tycker att det är viktigt att barnen lär sig svenska och att de talar sitt modersmål hemma. Enligt pedagogerna ska barnet inte glömma sitt modersmål och samtidigt ska det inte ta över svenskan, utan det ska vara som en "kick" för svenskan. De flesta pedagogerna hävdar att de försöker få föräldrarna att läsa böcker för barnen på deras modersmål, för att skapa goda möjligheter att ge barnen ett bra ordförråd som leder till bra svenska. Pedagogerna tyckte att den bästa förutsättning för en snabb och säker språkinläring är att man har trygghet i sitt eget språk, men de flesta tycker att modersmålsträning fungerar mycket dåligt. Pedagogerna har ingen kommunikation med modersmålläraren och det är något som pedagogerna efterlyser. De måste ha något slags planering tillsammans med modersmålläraren. En förskollärare anser att om barnet inte har en fungerande modersmålsträning så har barnet inget att relatera till med det svenska språket.

Åtgärder för barns språkutveckling

I en förskola brukar alla intervjuade pedagoger göra SIT test två gånger per termin för barn som är fyra år för att förebygga inlärningssvårigheter. På detta sätt kan pedagogerna åtgärda språksvårigheter. I de andra förskolorna har en stor del av pedagoger börjat med ett observationsmaterial och en process som kallas TRAS, (se kapitel 3.13).

Förskollärarna nämner att när de upptäcker att något barn har språksvårigheter dokumenterar de barnets språkutveckling och sedan gör de en språkanalys. När de känner att barnet inte kommer igång med språket gör de en bedömning av vad barnet behöver. De har en grundbemanning på varje förskola och speciella pedagoger som kan gå in och stötta personalen med handledning och göra utredningar kring barn med extra behov. I vissa fall kontaktar de barnavårdscentralen (BVC) när det behövs. Föräldrarna måste vara medvetna om alla handlingar som ska göras för deras barn för att fatta beslut.

Förskollärare följer upp resultat och utvärderar åtgärden som satts in till barnets hjälp, en tillgång som pedagogerna känner stor trygghet med. De talar om barnets svårigheter med föräldrar genom tolk, om föräldrarna inte kan bra svenska.

En förskollärare säger att barnen med språksvårighet inte får någon hjälp från sin avdelning. Förskolan saknar tillgång till en specialpedagog som pedagogerna kan ta in när det behövs, därför att alla specialister dras in, på grund av besparingar. Någon annan hjälp finns tyvärr inte att få.

5.3 Intervjuer med språkutvecklingsledaren

Synen på tvåspråkighet

Det finns bara fördelar med tvåspråkigheten anser båda språkutvecklingsledarna. De tycker att om barnet är tryggt i sitt modersmål och kan uttrycka sig bra blir barnet starkt i sin identitet, vilket underlättar för barnet att lära sig svenska språket. En språkutvecklingsledare menar att när man inte kan något språk tillräckligt bra kan man bli halvspråkig och då känner man sig utanför. Man får ibland lägga verksamheten på lägre nivå när man ser att inte alla barn förstår svenska språket lika bra. Det kan skapa stress i verksamheten menar hon.

Föräldrarnas roll

Samarbetet med föräldrarna är en viktig del av arbetet, inte bara när det gäller språkutveckling utan det är viktigt överhuvudtaget för barnets utveckling, nämner en språkutvecklingsledare. Det är viktigt att ge föräldrarna råd när det behövs gällande språkutveckling, anser båda språkutvecklingsledarna. Det är viktigt att man har en bild av barnets bakgrund. ”Om barnets familj inte mår bra så kommer det att påverka barnet och därför måste vi lära känna deras situation för att stödja barnet och föräldrar”, säger en av språkutvecklingsledarna.

Utveckling av språkinlärning

Båda språkutvecklingsledarna anser att man som pedagog bör utgå från styrdokumentet och läroplanen när det gäller språkutveckling hos tvåspråkiga samt att vara lyhörd och samspela med barnen.

Genom medvetna pedagoger som arbetar med mångsidiga metoder och observationer och kartlägger barnets språkutveckling hela tiden kan man nå mycket bra resultat, anser båda språkutvecklingsledarna. Därför tycker de att kontinuerlig fortbildning är viktig för pedagogerna.

Det är viktigt att barnet visar intresse för svenska språket, men en förutsättning är att barnet trivs och känner glädje i att vara i förskolan. Det är också viktigt att barnet blir tryggt i sin grupp samt får kontakter och relationer med andra barn och pedagoger, för det leder till att barnet får ett stabilt socialt samspel, anser båda språkutvecklingsledarna.

Det är viktigt också att man tänker på hur man som pedagog kan väcka intresse för svenska språket hos tvåspråkiga barn, säger en utvecklingsledare. När pedagogen talar med barnet bör hon/han tala enkelt men med många ord och varierat. Den vuxne ger barnet orden genom dialogen och genom att sätta ord på sina upplevelser. Man kan också införa digitala bilder och arbeta mycket med rim, ramsor och sagor för att stimulera barnets språkinlärning. Båda utvecklingsledarna nämner olika metoder och arbetssätt som Bornholmsmodellen och portfölj för att främja och följa upp tvåspråkiga barns språkutveckling. (se kapitel 3.13).

En språkutvecklingsledare ser att när tvåspråkiga barn börjar använda svenska språket börjar några barn stamma. Svårigheten är att man ofta inte vet om barnet har språkstörningar eller svårigheten i båda språken, anser hon. Därför är modersmålet en viktig punkt för barnets språkutveckling. Språkutvecklingsledarna tycker att de möter frustration hos barnen som inte kan svenska. Barnet kan inte kommunicera med ord, vilket kan skapa svårighet i samspelet med andra barn i en helt ny kultur och miljö och då använder barnen kroppen för att bli förstådda.

Modersmål

Modersmålet har stor betydelse för barnets inlärnin g av ett annat språk, och det är viktigt att föräldrarna förstår hur viktig det är med modersmålet för deras barns språkutveckling.

Båda språkutvecklingsledarna anser att man ofta inte vet om barnet har språkstörningar eller svårigheter i båda språken. Om modersmålundervisningen fungerar bra är den en tillgång för barnets språkutveckling; i annat fall bör den upphöras.

En språkutvecklingsledare kritiserar modersmålundervisningens organisation. Hon menar att det inte är pedagogiskt att dra ut barnen några timmar från den pågående aktiviteten på förskolan och träna dem i modersmålet. För att väcka intresse för modersmålundervisningen ”det måste ske på roligt sätt”, tillägger hon.

Åtgärder för barns språkutveckling

Båda språkutvecklingsledarna anser att språksvårigheterna ofta finns hos föräldrarna som inte har tillräckliga kunskaper om vikten av modersmålet. Därför är det svårt att veta om barnet har språkstörningar och svårighet i båda språken.

Pedagogernas uppgift, enligt språkutvecklingsledarna, är att ge barnen insikt om omvärlden, en bra språkinlärnin g och att uppmärksamma språkutveckling. Båda språkutvecklingsledarna säger att deras uppdrag är att stötta personalen i deras arbete samt barnen i deras språkutveckling och en av dem påpekar att från tre års ålder görs ”SIT” test medan den andra nämner att de arbetar med TRAS material Båda två utvecklingsledarna betonar vikten av individuell utvecklingsplan IUP för att följa barnens språkutveckling (se kapitel 3.13).

För att stimulera tvåspråkiga barns inlärnin g hävdar en av språkutvecklingsledare att de använder bokpåsar. Det var hennes idé att man skulle försöka hitta svenska barnböcker om t.ex. Alfons och Pippi som har översattas till arabiska eller persiska. Föräldrarna kan få låna hem böcker på både arabiska/persiska och svenska (se kapitel 3.13).

När det uppmärksammas att ett barn har någon svårighet med svenska språket tar man kontakt med specialpedagogerna, påpekar båda språkutvecklingsledarna. Att barnet är tyst och otryggt är en tydlig signal som visar att barnet behöver stöd. De tillägger också att förskollära narnas uppgift är att följa upp resultatet samt utvärdera åtgärder som satts in till barnets hjälp, om det inte är specialpedagoger iblandade.

5.4 Intervjuer med föräldrarna

Synen på tvåspråkighet

De flesta föräldrar är medvetna om vikten av svenska språket för deras barn vid sidan om modersmålet. Några av dem anser att ”svenska språket är nyckel till kunskap”. Därför önskar de att deras barn ska studera vidare för att skapa en bra framtid och kunna klara sig i svenska samhället och göra nytta för sig själva samt för det svenska samhället. Några andra föräldrar anser att svenska språket kan räknas som modersmål för deras barn, men det som oroar föräldrarna är att svenska språket tar över modersmålet.

Alla intervjuade föräldrar anser att det är oerhört viktigt att tala sitt eget modersmål med sina barn, därför talar de arabiska med sina barn. Några av dem önskar att det hade varit bra om deras barn kunnat läsa och skriva också på sitt modersmål. Många föräldrar läser på arabiska för sina barn och en del läser även på svenska. En förälder föredrar att använda sitt modersmål

med sina barn för att föräldrarnas svenska språk inte är tillräckligt bra.

Kultur och bakgrund

Alla föräldrarna är eniga om att nästan alla pedagoger visar intresse för barnens bakgrunder och kulturer. Samtidigt anser föräldrarna att man bör öppna sig för svensk kultur och traditioner för att när man lär känna kulturen och traditionen då kan man skilja mellan rätt och fel. Alla föräldrarna anser att det är viktigt att barnet behåller sin identitet för det stärker barnets självförtroende, vilket leder till att det känner sig tryggt i sin omvärld. Samtidigt anser föräldrarna att det också är viktigt att barnet anpassar sig till det svenska samhället d.v.s. att inte avstänga sig utan integrera sig i samhället för att känna tillhörighet. En del föräldrar är positiva till att deras barn anpassar sig till det svenska samhället men samtidigt oroar de sig för att här i Sverige får barnen mycket frihet som ibland utnyttjas negativt och då kan föräldrarna förlora sin auktoritet.

Föräldrarnas roll

En stor del av föräldrarna är medvetna om sin roll när det gäller barnets språkutveckling. Nästan alla föräldrar betonar vikten av samarbete med förskolan, vilket leder till bra kommunikation. Föräldrarna bekräftar att de alltid får råd av pedagogerna när det behövs och när de har utvecklingssamtal. Det är viktigt, enligt föräldrarna, att de får en hel bild av sina barns situation.

Modersmål

För att kommunikationen ska underlättas försöker barnen som inte kan bra svenska att välja kompisar som har samma modersmål. Men det finns många barn som kan bra svenska och dessa barn växlar mellan språken, de talar arabiska med sina föräldrar och svenska med sina kompisar, hävdar några föräldrar.

De flesta föräldrar tycker att det är viktigt att deras barn får modersmålsundervisning i förskolan men en stor del av dem är missnöjda med kvaliteten på modersmålsundervisningen. De förklarar att många av modersmålslärarna saknar behörighet eller de använder sina egna dialekter i stället för det officiella arabiska språket. Dessutom finns det vissa arabiska lärare som har ett annat modersmål än arabiska.

5.5 Sammanfattande resultat

I vår undersökning delade vi upp pedagogerna i tre grupper för att de tillhörde olika yrkesgrupper. Vi intervjuade bland annat rektorer, språkutvecklingsledare och förskolelärare som anses vara pedagoger men även har hand om andra arbetsuppgifter. Vi ansåg att dessa pedagoger som är involverade i andra arbetsområden skulle variera i sina uppfattningar och åsikter. Efter intervjuerna, kunde vi notera att pedagogernas svar skiljdes åt en aning beroende på vilken yrkesgrupp de tillhörde. Exempelvis märkte vi att språkutvecklingsledarna var mer intresserade av teorier, allmänna principer och forskning. Dvs., de var mer intresserade av den akademiska aspekten medan till exempel förskolelärarna var mer inblandade i barnens vardagliga händelser.

Dessa skilda arbetsuppgifter bidrog till att pedagogerna formade olika uppfattningar om samma verksamhet. Men samtidigt som vissa aspekter skiljdes åt kunde vi se att de tre yrkesgrupperna

hade ett samarbete och överenskommelse i huvudpunkterna vilket gav deras åsikter förtroende och kraft.

Synen på tvåspråkighet

Vårt resultat visar att samtliga pedagoger anser att tvåspråkigheten är en tillgång. De anser att tvåspråkiga barn har lätt att lära sig fler språk, men språkuvecklingsledarna betonar också att det är viktigt att barnet behärskar ett språk väl annars blir barnet ”halvspråkigt”, dvs att de inte kan behärska ett enda språk.

De flesta förskollärare menar att det är intressant att jobba med tvåspråkiga barn. En förskollärare anser att tvåspråkiga barn negativt påverkar de svenska barn språkutvecklingen. En annan förskollärare och några föräldrar påpekar att de önskar att tvåspråkiga barn får möjlighet att integrera sig med jämnåriga svenska barn i förskolan.

Kultur och bakgrund

I vårt resultat kom vi fram till att samtliga förskollärare är medvetna om betydelse av att visa intresse för barnens bakgrunder, kulturer och traditioner. Pedagogerna är också eniga om vikten av att föräldrarna har en positiv inställning till förskolan vilket har en positiv inverkan på barnets utveckling. Föräldrarna inser också vikten av att barnen lär känna svensk kultur och traditioner.

Föräldrarnas roll

Alla pedagoger inser vikten av att ha ett bra samarbete med föräldrarna för att det kan gynna barnets utveckling. Förskollärarna brukar ge råd till föräldrarna vid olika tillfällen när det gäller barnens språkinläring. De anser att föräldrarna bör ha goda kunskaper i svenska språket vilket leder till att förstärka deras roll att stödja barnens språkinläring.

När det gäller de intervjuade föräldrarna inser de vikten av att samarbeta med förskolan, vilken roll de spelar i barnens utveckling och de värderar högt de råden som de får från pedagogerna.

Språkutveckling

De intervjuade rektorerna, språkutvecklingsledarna och förskollärarna anser att fortbildning är en avgörande faktor som stödjer pedagogen i deras arbete med tvåspråkiga barn.

Vårt resultat av intervjuerna visar att det finns likheter i förskollärarnas arbetssätt samt förhållningssätt när det gäller språkutvecklingsaktiviteter. För att stimulera och utveckla de tvåspråkiga barnens inläring av svenska är det viktigt att pedagogerna använder sig av tydligt och konkret material i form av t.ex. bilder. Alla pedagoger inser att dialog och samspel med barnen gynnar barns språkutveckling. Samtliga pedagoger är också eniga om vikten av sagoläsning, såsom bokpåsar som kan främja barns språkinläring.

Både rektorerna, språkutvecklingsledarna och förskollärarna tycker att pedagogerna bör utgå från styrdokumentet och läroplanen eftersom där framställs förskolans värdegrunder samt mål och riktlinjer för verksamheten om bland annat språkinläring i svenska hos tvåspråkiga barn. Båda språkutvecklingsledarna nämner också olika metoder såsom SIT, TRAS, Bornholmsmodellen och portfölj för att främja och följa upp språkutveckling hos tvåspråkiga barn.

Modersmål

Alla pedagogerna är eniga om modersmålets betydelse för tvåspråkiga barns inläring av ett nytt språk samt att föräldrarna bör förstå vikten av modersmålet för deras barns språkutveckling. Det är bara i två förskolor av de tre som vi besökt där det finns tvåspråkig personal. Eftersom arabiska är ett av de största språken där så erbjuds barnen modersmålsträning på arabiska. Både språkutvecklingsledarna och förskollärarna anser att om modersmålsträningen fungerar bra, så är den en tillgång för barnets språkutveckling och därför uppmuntras föräldrarna att avsluta språkundervisningen om den inte fungerar bra. I vårt resultat kom vi fram till att pedagogerna efterlyser kommunikation med modersmållärare för att kunna skapa någon slags planering tillsammans.

Föräldrarna inser hur viktigt modersmålet är för deras barn. Därför läser många föräldrar för sina barn på modersmålet men några föräldrar, som har goda kunskaper i svenska, läser på svenska också. Några föräldrar påpekar att de barn som behärskar svenska språket, har en tendens att växla mellan språken, medan de barn som inte behärskar svenska, väljer kompisar som har samma modersmål. De flesta föräldrar tycker att det är viktigt med modersmålsträning i förskolan, men de flesta av föräldrarna är missnöjda med kvaliteten på den.

Åtgärder mot språksvårigheter

Alla pedagoger är eniga om att arbetet på en mångkulturell förskola kan vara mycket krävande men samtidigt mycket intressant.

Språkutvecklingsledaren påpekar att hennes uppgift är att stötta personalen i deras arbete samt barnen i deras språkutveckling. Enligt språkutvecklingsledaren är förskollärares uppgift är att ge barnen insikt, en bra språkinläring samt att uppmärksamma språkutveckling hos dem. Samtliga pedagoger hävdar att det finns många tvåspråkiga barn som har svårigheter med svenska språket. Språkutvecklingsledarna anser att de flesta barn som lider av språksvårigheter har föräldrar som inte förstår vikten av modersmålet.

Vårt resultat visar att förskollärarna använder sig av olika metoder och material för att hjälpa barnen som har svårigheter i svenska språket. I en förskola brukar förskollärarna utföra SIT tester, medan i de andra förskolorna har en stor del av pedagoger börjat med det observationsmaterial som kallas TRAS. Båda utvecklingsledarna påpekar också vikten av IUP för att följa barnens språkutveckling. För att stimulera och utveckla tvåspråkiga barns språkutveckling använder förskollärarna i två förskolor bokpåsar som innehåller de svenska barnböcker som har översattas till arabiska eller persiska. Föräldrarna uppmuntras att låna hem böcker för att läsa för sina barn på både arabiska/persiska och svenska.

Från vårt resultat har vi fått en bra bild om de åtgärder som görs när förskollärarna upptäcker att något barn har språksvårigheter. Det är viktigt att barns språkutveckling dokumenteras samt att en språkanalys görs. Om förskollärarna märker att barnets språk inte förbättras gör de en bedömning om vad barnet behöver och sedan tar de kontakt med specialpedagogerna. I vissa fall kontakter de också logopeden och barnavårdscentralen (BVC). Pedagogerna bekräftar att föräldrarna måste vara medvetna om alla handlingar som ska göras för deras barn för att kunna fatta ett beslut. Enligt språkutvecklingsledarna är förskollärares uppgift att följa upp resultatet samt utvärdera åtgärder som satts in till barnets hjälp.

För att förebygga tvåspråkiga barns språksvårighet nämner en av rektorerna att de strävar efter att öka integration med svenska språket. Det sker genom att förskolebarnen besöker andra svenska barn i en förskola i ett helsvenskt område två gånger om året.

5.6 Slutsatser

- Vi har inte sett några stora skillnader mellan pedagogernas arbetssätt samt förhållningssätt.
- Tvåspråkighet är en tillgång och en samhällsresurs som måste stödjas.
- Pedagogerna använder sig av varierande arbetssätt och metoder för att utveckla inlärning hos tvåspråkiga barn
- Modersmålet är en viktig faktor i barns språkutveckling i svenska
- Föräldrarnas samverkan har en avgörande roll i barnets språkutveckling.

6. Diskussion

Vi har genomfört vårt arbete genom att dels studera litteratur och forskning, dels tolka och reflektera över vårt resultat utifrån våra frågeställningar, våra erfarenheter som blivande förskollärare och som tvåspråkiga föräldrar. Vår undersökning utgår från informanternas svar. Vårt syfte med undersökningen har vi nått dels genom att vi har fått klart för oss hur pedagogerna arbetar och hur föräldrarnas samarbete med förskolan fungerar, dels genom svaren på våra frågor.

Alla informanterna inser att tvåspråkighet är en tillgång för både barn och samhället. Forskningen betonar att tvåspråkigheten är en tillgång, särskilt för barns kognitiva utveckling. Den som är flerspråkig kan vara mer flexibel och ha lättare att hitta olika lösningar på problem. Barnets tillhörande till två kulturer placerar det i de växlande situationer som påverkar dess anpassning och förhållningssätt. Denna situation berikar barnets personlighet och förmåga att skaffa sig en flexibel attityd. Tvåspråkiga barn har förmåga att uttrycka samma idéer på olika språk samt ser saker från olika perspektiv. Enligt forskningen det har även funnits en tro på att tvåspråkiga barn är sena med sin inlärning av ord men senare undersökningar har visat att tvåspråkiga barn har ett lika stort ordförråd i båda språken som enspråkiga har (se kapitel 3.5)

När det gäller barnens modersmål bekräftar forskningen att det har stor betydelse för barnets hela utveckling. Alla informanterna inser vikten av att barnet lär sig sitt modersmål. Vi har fått uppfattningen att man bör tillgodose vissa förutsättningar för att främja språkutveckling hos invandrabarn. Tvåspråkigheten kan gynnas under vissa förutsättningar bland annat behöver barnen utveckla modersmålet vid sidan av det andra språket. I annat fall skapar det negativa konsekvenser, t.ex. att tvåspråkiga barn blir ”halvspråkiga”. En språkutvecklingsledare betonar att ”... när man inte kan något språk tillräckligt bra kan man bli halvspråkig och då känner man sig utanför”. När barnets två språk däremot utvecklas parallellt påverkar det barnets kognitiva utveckling positivt, något som Cummins kallar ”additiv tvåspråkighet” (se kapitel 3.5). En annan förutsättning är att barnet är tryggt i sitt modersmål enligt de intervjuade språkutvecklingsledarna. De anser att om barnet är tryggt i sitt modersmål och kan uttrycka sig bra blir barnet starkt i sin identitet, vilket underlättar för barnet att lära sig svenska språket. När det gäller föräldrarna tolkar vi det så att de också är positiva till tvåspråkighet. De flesta invandrarföräldrar vill att deras barn blir tvåspråkiga, för de är medvetna om fördelarna för individer med två språk och två kulturer. Många föräldrar upplever att tvåspråkigheten är en fördel för barns tänkande. De får erfarenheter och givande upplevelser av att ha kontakt med två kulturer. Några andra föräldrar anser att svenska språket kan räknas som modersmål för deras barn, men det som oroar föräldrarna är att

svenska språket kan ta över modersmålet. Arnberg refererar till Cummins som talar om att när man lär sig andraspråk som tar över modersmålet uppstår ”subtraktiv tvåspråkighet” vilket enligt honom innebär att barnets kognitiva utveckling påverkas negativt. (se kapitel 3.5).

Vår undersökning visar att ingen av de intervjuade förskollärarna hade någon speciell utbildning för arbetet med tvåspråkiga barn. Genom lång erfarenhet har pedagogerna fått kunskaper om hur man kan arbeta med tvåspråkighet, och de uppdaterar sina pedagogiska kunskaper ständigt genom fortbildning, föreläsningar och studiedagar. Rektorerna tycker att pedagogernas fortbildning är en avgörande faktor, som stödjer pedagogerna samt utvidgar deras kunskaper i arbetet med tvåspråkiga barn. Pedagogernas erfarenhet och fortbildning är betydelsefull när man arbetar i en mångkulturell förskola anser vi. I läroplanen bekräftas att pedagogernas kompetens är betydelsefull för att kunna möta flerspråkiga barn.

För att läroplanens mål skall uppfyllas krävs en välutbildad personal som får möjlighet till den kompetensutveckling och det stöd som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sitt arbete (Lpfö, 1998, s.4).

Vi har fått uppfattningen att det finns en stor likhet i pedagogernas arbetssätt när det gäller språkutvecklande aktiviteter för tvåspråkiga barn. För att arbeta i en mångkulturell förskola krävs engagerade och utbildade pedagoger som har vilja och lust att arbeta just med tvåspråkiga barn, tycker vi. Vi fick intressanta svar som speglade deras positiva inställning till tvåspråkiga barn. Barnen har behov av engagerade vuxna som visar intresse och möter dem samt fångar deras uppmärksamhet vilket betonas av Vygotsky (se kapitel 3.7). Pedagogerna är medvetna om vikten av att arbeta tydligt och konkret om man arbetar med tvåspråkiga barn.

I allmänhet använder pedagogerna olika språkutvecklande arbetssätt hela tiden. De verkar medvetna med tanke på deras synsätt samt arbetssätt och arbetar enligt läroplanen som betonar att (Lpfö 98, s.10).

skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk, utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande.

De metoder som förskollärarna använder för att utveckla svenska språket, särskilt hos tvåspråkiga barn, innebär framförallt tydlighet, konkret material, benämning på olika saker och handlingar, språkträning såsom rim och ramsor, sagor, sånger, Bornhollmsmodellen och bokpåsar. Bokpåsarna är ett exempel på pedagogiska hjälpmedel som ofta nämns av pedagogerna, och i litteraturen. I en av de undersökta förskolorna används bokpåsarna flitigt för att utveckla barnens språk. Språkutvecklingsledare nämnde att bokpåsarna som används där bara finns för de två stora modersmålsgrupperna arabiska och persiska. Föräldrarna har möjligheten att få låna hem böcker på både de tillgängliga modersmål och svenska. Vi uppskattar förskolans satsning på språket, men enligt läroplanen skall alla barn med annat modersmål än svenska har rätt till att utveckla både svenska språket och modersmålet. Samtidigt vet vi inte hur många förskolor i Göteborg som använder bokpåsar och det betonas av en språkutvecklingsledare (... föräldrarna kan få låna hem böcker på både arabiska/persiska och svenska).

Vi tycker att bokpåsarna är ett lämpligt verktyg att använda i andra förskolor som har tvåspråkiga barn, för att uppmuntra föräldrarna att läsa för sina barn på modersmålet eftersom det hjälper deras barns språkutveckling. (se kapitel 3.13).

Forskning har bevisat att läsförmåga hos tvåspråkiga barn förbättras högst när barnet har möjlighet att ta med sig böcker som de skall läsa tillsammans med sina föräldrar (se kapitel 3.9) Förskollärarna verkar medvetna om att sagoläsningen har en avgörande roll för utveckling av tvåspråkiga barns språk. För att följa upp barnens språkutveckling använder pedagogerna olika metoder, bland annat SIT- test, TRAS- metod och portfölj.

Vår undersökning visar att förskollärarna tar vara på alla möjliga tillfällen för att föra någon typ av kommunikation med barnen om vardagsrutinerna, exempelvis vid matbordet Ur sociokulturellt perspektiv betonas vikten av att barnens vardagliga språk möter vuxnas avancerade språk som stimulans för språkutveckling konstaterar Vygotsky (se kapitel 3.7). Det är viktigt att förskollärarna stimulerar barnens intresse för att kommunicera som innebär bland annat dialog, samspel och interaktion. Enligt Bakhtin använder människan språket främst för att kommunicera och att vara inkluderad i en dialog (se kapitel 3.3).

Förskollärarna tycker att det är viktigt att skapa ett stort utrymme för samtal med barnen när man arbetar med språkutvecklingen. Det är i samspelet med vuxna och andra barn som barnet lär sig eftersom individens lärande sker i interaktion med andra levande varelser i omgivningen, hävdar Säljö (se kapitel 3.3).

Alla tillfrågade pedagoger är överens om att modersmålet är en grundläggande förutsättning för barns språkutveckling. Barnen måste ha en bas att bygga på när de lär sig ett nytt språk. De bekräftar att föräldrarna bör tala modersmålet hemma med barnen. Även forskningen betonar ... ”att de förmår lära sig två språk vid låg ålder i situationer där det finns möjlighet till kontakt med bägge språken och där attityderna är positiva till tvåspråkighet” (se kapitel 3.8).

Pedagogerna i förskolan framhåller även vikten av att läsa för barnen och säger att de råder föräldrarna att läsa på barnets modersmål.

Ladberg skriver att det är bra att knyta barnets två världar samman genom att involvera barnens föräldrar och familjer i olika temaarbeten i förskolan. Föräldrarnas kunskaper, inställning och förväntningar är viktiga för barnens språkutveckling. Vygotskij refererar till Goethe som menar att inläring av ett nytt språk höjer medvetenheten om modersmålet... Den som inte känner ett enda främmande språk inte heller känner sitt eget” ((se kapitel 3.8).

De flesta pedagoger är missnöjda med modersmålsträningen och dess kvalitet på grund av brist på samarbete mellan förskollärarna och modersmållärarna. Vi tycker att samarbetet mellan dessa är betydelsefullt för språkutveckling. Forskningen betonar att ”... språkutvecklingen hos barnen ständigt bör uppmärksammas av både modersmålläraren och svenskläraren”. (se kapitel 3.8). Vår undersökning visar att alla intervjuade föräldrar är medvetna om modersmålens betydelse för barnens språkutveckling och det har visat sig att inte alla tvåspråkiga barn erbjuds modersmålsträning i förskolan. Endast en förskola erbjuder modersmålsstöd till de största grupperna, fast det är ett mångkulturellt område. I den andra förskolan erbjuds inte barnen modersmålsträning av ekonomiska skäl. Där arbetade en tvåspråkig förskollärare som var ett riktigt stöd för verksamheten. Det bekräftades av både pedagogerna och föräldrarna. Vi anser att barnets bästa ska prioriteras. I läroplanen betonas att förskolan skall: ”...bidra till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål” (se kapitel 3.1).

I de undersökta förskolorna uppmärksammas barnens olika kulturer på något sätt men vi tycker att pedagogerna bör synliggöra barnens olika kulturer mer. Vi anser att förskollärarna

borde visa mer intresse och respekt för barnens kulturer som förstärker barnens självkänsla. Barns ursprung ska bli tydligt för dem själva och för andra barn, det ska märkas att barn kommer från olika kulturer och länder och deras kultur ska vara en del av förskolan, det betonas i forskningen (se kapitel 3.11).

Alla föräldrarna anser att det är viktigt att barnen behåller sina identiteter och kulturer, för det kan förstärka barnens självförtroende. Det också hjälper barnen att integrera sig i det svenska samhället för att de ska känna tillhörighet.

Föräldrarna anses vara förebilder för sina barn och därför är föräldrarnas inställning till tvåspråkighet viktigt. Den positiva inställningen stödjer barnet att utveckla liknande positiva attityder i förhållande till sina två språk och kulturer som betonas i forskning (se kapitel 3.9). Barnets uppförande speglar dess familjs samt minoritetens handlingsätt. (se kapitel 3.6).

Kommunikationen mellan förskolan och vissa föräldrar är ansträngande enligt pedagogerna. Vi tolkar detta som att det kan bero på kulturkrock samt bristen på kunskaper i svenska. Enligt Wellros skapas missförstånd på grund av bristen på ord och fraser (se 3.7.1). Man lär sig oskrivna normer och regler genom att våga kommunicera. Wellros anser att okunnighet om de lämpliga sociala beteendena kan leda till att man gör bort sig så många gånger och på detta sätt skadar det människans självkänsla och självbilden.

De flesta pedagogerna är missnöjda med modersmålträningen. De har ingen kommunikation med modersmåls lärare och ingen planering tillsammans heller. En förskollärare tycker att ”om barnet inte har en fungerande modersmålträning så har barnet inget att relatera till med det svenska språket. ”Inlärning av ett nytt språk gynnas hela tiden av det/de språk som barnet redan tidigare behärskar på vilken nivå det än är” (se kapitel 3.8). Vi har uppfattat att många modersmålstränare saknar pedagogisk utbildning och därför är de inte kompetenta att bedriva pedagogiska aktiviteter. Vår undersökning visar att både pedagogerna och föräldrarna är missnöjda med modersmålsträning på grund av bristen på behörighet hos modersmålspersonal, som vi har nämnt. När det gäller modersmålsträning på arabiska blir det ofta missförstånd mellan barnen och läraren på grund av att läraren använder sin egen dialekt istället för standardspråket (se kapitel 3.8.1).

Vi tycker att det är viktigt att anställa förskollärare som talar barnens modersmål och finns tillgängliga i det dagliga arbetet för det kan gynna barnens utveckling och då blir modersmåls läraren både en pedagogisk resurs och en länk mellan förskolan och hemmet.

Enligt en rapport som publicerades i Lärarnas tidning nr. 7/2007 anges att 90 procent av kommunerna erbjuder bara femton timmar barnomsorg per vecka. Enligt lagen har barnet rätt till detta ifall deras föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga. Tio procent av kommunerna har format separata grupper för ”tretimmarsverksamhet” men i de flesta kommuner samordnas sådana barn med de vanliga förskolegrupperna.

Ett stort antal arbetslösa föräldrars barn får inte plats i förskolan eller i värsta fall får barnet stanna bara femton timmar per vecka. Vi anser att det är orättvist mot dessa barn som till stor del saknar kontakten med svenska samhället eftersom förskolan anses som deras enda kontakt med det svenska samhället. En pedagog berättar att barnet inte får mycket kunskaper genom att stanna bara tre timmer i förskolan. Hon tycker att det skulle ha varit bättre om barnet fått stanna fem timmer istället. Det anses lagom enligt henne. Forskning visar att barn från minoriteter i Sverige klarar sig dåligt i skolan. Orsaken är inte flerspråkigheten i sig utan att minoriteternas språk har låg status och används lite utanför hemmet. Enligt Hill (1996:05) utvecklas både enspråkiga och flerspråkiga barn i interaktion med omgivningen under olika

omständigheter och villkor. Men flerspråkiga barn behöver ta hänsyn till mycket omkring sig och behöver mer hjälp och stimulans. Rektorer uttryckte även att tre timmars verksamhet inte ger barnet stora möjligheter att utvecklas med tanke på svenska språket. ”Ju längre tid barnet stannar i förskolan desto mer utvecklas det”, säger en av rektorerna. (se kapitel 5.1).

I vår undersökning kommer vi fram till att vissa tvåspråkiga barn blir aggressiva när de saknar ord. Enligt en förskollärare blir tvåspråkiga barn som inte kan uttrycka sig på svenska ”aggressiva när de inte blir förstådda, de lär sig tuffa och fel ord, de använder armarna och benen för att göra sig förstådda. Om barnet inte förstår så tar andra barn avstånd från det och då blir det ilskan som tar över” säger hon. Konsekvenserna kan uppstå när barnen saknar ord då ”... språket inte räcker till och barn inte lyckas med ord försöker de med andra medel t. ex kroppsspråk. De tar tag i andra barn, knuffas, bits eller slår”. Men å andra sidan anser pedagogen att om de tvåspråkiga barnen befinner sig i en positiv omgivning då kan barnen bli förstådda och kommunicera med varandra (se kapitel 3.7.2) Pedagogerna har en väsentlig roll i att hjälpa barnen att ha förmåga att hantera sådana situationer för att undvika konflikter och ha kontroll över sina känslor menar vi. Förskolans uppgift är även att ge barnet trygghet, få honom/henne att känna sig accepterad och lära ut de värdegrunder som är betonade i läroplanen såsom att kunna känna empati och omtanke om andra, respektera andras olikheter och även stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation, vilket ju beskrivs i Lpfö 98.

Vårt undersökningsämne, språkutveckling hos tvåspråkiga barn, är mycket väsentligt och intressant ämne för läraryrket. I vår undersökning har vi kommit fram till ett antal pedagogiska resultat. Vi anser att det är oerhört viktigt att lärarutbildningen omfattar ett visst antal obligatoriska poäng i hur man arbetar med tvåspråkiga barn eftersom Sverige har blivit ett mångkulturellt samhälle och barnen med utländsk bakgrund växer upp i detta samhälle och blir en del av det. Om dessa barn ges lämpliga möjligheter att utvecklas på rätt sätt kommer det att vara en tillgång för samhället. Men barnet kan inte vara en tillgång för samhället om det hamnar i ett segregerat område, tycker vi. Ett sådant läge har både negativa och positiva konsekvenser. Samhörighet med andra människor som har samma kultur kan förmodligen ge en känsla av trygghet (se kapitel 3.10). Men negativa konsekvenser kan uppstå när man träffar andra människor från olika etniska grupper enligt Wellros ”... det finns också en risk att den istället för att ge barnet trygghet ökar sin sårbarhet. Då kan kontakten med människor som tillhör andra etniska grupper göra människan osäker, rädd och fientlig” (se kapitel 3.05)

6.1 Avslutande slutsatser

Som blivande förskollärare som lever i ett mångkulturellt samhälle kommer vi att möta barn från olika kulturer. Att arbeta med tvåspråkiga barn kräver först och främst engagemang anser vi. Det krävs även att pedagogerna på förskolan har tillräckligt kunskaper i sitt arbete och man behöver ha en lust och stark vilja att arbeta.

Utifrån vår undersökning kom vi fram till att det viktigaste i arbetet med tvåspråkiga barn är att man måste föra kommunikation med barnet, eftersom språket inte kan utvecklas när kommunikationen saknas mellan barn och vuxna i förskolan. Med verbal kontakt kan barnet få många möjligheter att utveckla sitt språk. Vår undersökning visar också vikten av föräldrarnas samarbete med förskolan för att främja barnens hela utveckling. Vi har även kommit fram till att barnets modersmål spelar en grundläggande roll för språkutvecklingen.

6.2 Vidare forskning

Vi anser att vi har gjort en liten undersökning. Vi tycker att vår undersökning kan utvecklas med observationer av förskollärarnas arbete och barnens deltagande. Det skulle ha varit intressant också att undersöka språkutveckling hos tvåspråkiga barn i en mångkulturell förskola där det finns ett stort antal tvåspråkiga barn och jämföra det med språkutveckling hos tvåspråkiga barn som befinner sig i en förskola med ett fåtal flerspråkiga barn.

7. Referenser

Tryckta källor

- Arnberg, Lenore. (2004). *Så blir barn tvåspråkiga*. Falun: ScandBook AB.
- Bern, Kerstin, Fröjd, Dana. & Torén Bellita (2001) *Portföljmetodikens möjligheter*. Ekelunds förlag AB. Värnamo
- Carlgrén, Ingrid. (Red) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Foster, Wolff Lisa. (2003). "Att ta språket med sig... – Arabiska ur ett minoritetsspråksperspektiv." D-uppsats. Uppsala: Institutionen för lingvistik, Uppsala universitet
- Gilje, Nils & Grimen, Harald. (2006). "Samhällsvetenskapernas förutsättningar". Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Hellquist, Britt. (1989). *Språkligt Impressivt Test för barn*. Malmö: Tryckeriteknik
- Hill, Margreth. Nr. 1996:5. *Invandrabarns möjligheter* : Rapporter från institutioner för pedagogisk, Göteborg universitet
- Hultinger, Eva – Stina & Wallentin, Christer (1996). *Den mångkulturella skolan* (red.). Studentlitteratur
- Jerling, Espen. (Red.) (2005) *Utvecklingspsykologiska teorier*. (4:e uppl.) Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst.
- Johansson, Eva (2005). *Möten för lärande*. Kalmar: Lenanders grafiska AB.
- Ladberg, Gunnilla (2003). *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber AB
- Ladberg, Gunnilla. (2000). *Skolans språk och barnets*. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för förskolan(1998) *Lpfö 98*. Västerås: Skolverket och CE Fritzes AB
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. (1999). *Lärandets grogrund* Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket i mars (2002). *Språket Lyfter*. Skolverket: Liber Distribution AB.
- Taguchi, Hillevi Lenz (2003): *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag.
- TRAS, (2004). Tidig registrering av språkutveckling. En handbok om språkutveckling hos barn. Sverige: Specialpedagogiskt förlag.
- Wellros, Seija (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur
- Zetterström, Agneta.(2003) *Att arbeta med IUP*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Elektroniska källor

Information om Bornholmsmodellen. Hämtad den 9 juni 2007.

<http://www.bornholmsmodellen.nu/>

www.spf-utbildning.com/news.asp

http://regionbibliotek.vgregion.se/kotten/rapport_alfons.pdf Hämtad den 1 juli 2007

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Tv%C3%A5spr%C3%A5kiighet>

Bilaga 1

Brev till pedagoger

Hej!

Vi är tre arabisk talande studenter från lärarprogrammet på pedagogen i Göteborgsuniversitet. Just nu håller vi att jobba med vårt examensarbete som handlar om "Språkutveckling hos tvåspråkiga barn med arabisk bakgrund". Vi har länge varit väldigt intresserade av detta ämne men vårt intresse växte när en stadsdel lade ut ett förslag till examensarbete "Vad är det som är svårt i svenskan för barnen?". I vårt ämne ska vi undersöka samverkan mellan föräldrar och förskolan, vilken roll föräldrarna har i språkutvecklingen hos deras barn och hur man arbetar med barnens språkutveckling i förskolan för att förbättra barnens svenska. Vi är väldigt tacksamma om ni har möjlighet att ställa upp på intervjuerna. Intervjuerna kommer att handla om:

- Vilken påverkan har föräldrarna på barnens språkutveckling i svenska?
- Hur kan man skapa en bra miljö för lärande som hjälper barnens språkutveckling i svenska?
- Vilka arbetssätt använder ni för att utveckla svenska språket hos barn med utländsk bakgrund?
- Har ni bra samarbete med föräldrar gällande språkutveckling? om ja, hur har ni samarbetat? Om nej, varför har ni inte samarbetat?

Vi ber om ert tillstånd för att spela in intervjuerna. Vi kommer även med mer information om tid och plats för intervjuerna.

Tack på förhand

Med vänliga hälsningar

Ramzia Abud

Tfn: 031-331 69 42. Mobil: 070 40 79 486

E-post: ramziaabud@hotmail.com

Elham Albagdadi

Tfn: 031-331 08 75. Mobil: 073 90 40 523

E-post: elham_al@hotmail.com

Amal hasani

Tfn: 031-52 58 13. Mobil: 073 67 28 524

E-post: amal_hasani@hotmail.com

Bilaga 2

Brev till föräldrarna

Hej!

Vi är tre arabisk talande studenter från lärarprogrammet på pedagogen vid Göteborgsuniversitet. Just nu håller vi på att jobba med vårt examensarbete som handlar om ”Språkutveckling i förskolan hos barn med arabisk bakgrund”. I vårt ämne ska vi undersöka samverkan mellan föräldrar, vilken roll de har på språkutvecklingen hos deras barn och hur man arbetar med barnens språkutveckling i förskolan för att förbättra barnens svenska språk. Vi är väldigt tacksamma om ni skulle kunna ställa upp på en intervju kring dessa frågor.

Intervjun kommer att handla om:

- Är föräldrarna medvetna om vikten av svenska språket hos deras barn?
- Hur hjälper föräldrarna deras barn för att utveckla svenska språket?

Vi tackar för ert samarbete. Vi ber om ert tillstånd för att spela in intervjuerna. Vi kommer även med mer information om tid och plats för intervjuerna.

Med vänliga hälsningar

Ramzia Abud

Tfn: 031-331 69 42. Mobil: 070 40 79 486

E-post: ramziaabud@hotmail.com

Elham Albagdadi

Tfn: 031-331 08 75. Mobil: 073 90 40 523

E-post: elham_al@hotmail.com

Amal Hasani

Tfn: 031-52 58 13. Mobil: 073 6728 524

E-post: amal_hasani@hotmail.com

Bilaga 3

Brev till föräldrarna på arabiska språket

إلى أولياء أمور الأطفال العرب الكرام:

نحن ثلاث طالبات عربيات في السنة الأخيرة من كلية التربية في جامعة يوتبوري. نحضر الآن لبحث التخرج الذي يدور حول كيفية تحسين اللغة السويدية عند الأطفال العرب في المدارس التمهيديّة.

سيدور بحثنا حول تعاون أولياء أمور الأطفال ودورهم في عملية تطوير تعلم اللغة السويدية عند أطفالهم. سنناقش أيضاً الأساليب التي بإمكانها تحسين تعلم اللغة السويدية عند الأطفال الذين يتكلمون اللغة السويدية كلغته ثانية.

أسألنا لكم ستدور حول الموضوعات التالية:

* هل يعي أولياء الأمور أهمية اللغة السويدية بالنسبة لأطفالهم؟

* كيف يساعد أولياء الأمور أولادهم في تطوير لغتهم السويدية؟

واننا اد نعرب لكم عن امتناننا و شكرنا لتعاونكم معنا فإننا نأمل أن تسمحوا لنا باستخدام آلة التسجيل عند مقابلتنا لكم توخياً للدقة في نقل آرائكم ومقترحاتكم وسيتم إبلاغكم لاحقاً بمكان وزمان المقابلة.

لكم خالص الاحترام والتقدير

إلهم البغدادي

Tfn: 031-331 08 75. Mobil: 073 90 40 523

E-post: elham_al@hotmail.com

آمال دياب حسني

Tfn: 031-52 58 13. Mobil: 073 67 28 524

E-post: amal_hasani@hotmail.com

رمزية عبود

Tfn: 031-331 69 42. Mobil: 070 40 79 486

E-post: ramziaabud@hotmail.com

Bilaga 4

Frågor till Förskollärare

- Kan du presentera dig?
- Har du gått någon fortbildning inom språkutveckling?
- Hur länge har du jobbat som pedagog?
- Hur länge har du jobbat i denna förskola?
- Hur många utländska språk finns i förskolan?
- Hur många utländska språk finns i din avdelning?
- Hur länge har du jobbat med barn med utländsk bakgrund?
- Vad har du för syn på tvåspråkighet?
- Vilka kunskaper anser du att man bör ha när man arbetar med tvåspråkiga barn?
- Vad tycker du att det är viktigaste punkt när det gäller språk utveckling hos tvåspråkiga barn?
- Vilka svårigheter bemöter ni hos barn med utländsk bakgrund när de lär sig svenska språket på förskolan? (Är de vanliga hos alla barn särskild hos arabiska barn?)
- Vad gör ni när ni uppmärksammar att något barn har språk svårigheter?
- Visar barnet något intresse till svenska språket?
- Vad har ni för metoder när det gäller språk inläring? Vilket syfte har ni med de metoderna som ni använder?(Använder ni dator som hjälp medel gällande språkinläring?)
- Vilka svårigheter bemöter du i ditt arbete när det gäller språk inläring?
- Vilka möjligheter ser du i ditt arbete?
- Hur kan man enligt er förbättra/påverka barnets språkinläring?
- Har ni barn som behöver extra stöd i språk inläring? Om ja, får barnen det?
- Hur vet ni att barnets språk har utvecklats?
- Vad har modersmål för betydelse för barnets utvecklingsspråk?
- Finns det modersmål undervisning till tvåspråkiga barn? Om ja? Hur ofta?
- Tar ni hänsyn till läroplanen när ni planerar aktiviteter? Vad gör ni?
- Kan du ge något exempel på hur ni arbetar med barns olika kulturer?
- Vilken typ av böcker läser ni för tvåspråkiga barn? Är det svenska böcker som översatt till andra språk eller böcker från barnens ursprungliga kultur?
- Hur gör ni när ni läser en saga för grupper med barn som har olika kultur? Kan ni ge ett exempel
- Har ni samarbete med föräldrarna? Beskriv det.
- Brukar ni ge föräldrarna råd hur man hjälper sitt barn i språkutveckling?
- Har ni några funderingar hur man samarbetar med föräldrarna?
- Tycker ni att föräldrar samverkan har stor betydelse för barnets språkutveckling?

Bilaga 5

Frågor till rektorer

- Hur länge har du jobbat som rektor för verksamheten?
- Hur lång erfarenhet har du med flerspråkiga barn?
- Hur många svenska barn/invandrabarn finns det i din verksamhet?
- Hur många arabisk talande barn finns det i din verksamhet?
- Vad anser ni om läroplanen för förskolan med avseende på flerspråkiga barn?
- Finns det samarbete mellan förskolorna i stadsdelen angående språkutveckling?
- Hur bedöms kvaliteten förskolorna när det gäller pedagogernas kompetens?
- Vilket klimat som råder internt pedagogernas emellan och ledningen?
- Finns det särskilda krav när ni anställer pedagoger med tanken på flerspråkiga barn?
- Får pedagogerna regelbundet fortbildning och kompetensutveckling inom språkutveckling hos invandrabarn?
- Vad har ni för planer när det gäller språkutveckling hos barn?
- Hur ser du på gruppstorlekens betydelse när det gäller språkutveckling?
- Hur bedömer ni att resurserna behövs för att skapa en bra förutsättningar för språkutveckling?
- Vad har du för syn på tvåspråkighet?
- Tycker du att tvåspråkiga barn har specifika behov av särskilda arbetsätt?
- Vilken syn har du på modersmålsundervisning?
- Får alla tvåspråkiga barn modersmålundervisning i stadsdelen?
- Vilken betydelse har modersmålet för barnen lärande?
- Finns det arabisktalande pedagoger i verksamheten?
- Talar de i så fall sitt modersmål med arabiska barn? Om inte, varför?
- Vilken betydelse har familjens samarbete på barns språkutveckling?
- Vad har barnets bakgrund för betydelse när det gäller språkutveckling?
- Hur påverkar familjens situation barnens vistelse i förskolan med tanken på språkutveckling?
- Har du någon kontakt med barnens föräldrar?
- Får föräldrarna någon information om vad de kan göra för att hjälpa sina barn i språkutvecklingen?
- Hur påverkas föräldrar integration när deras inflytande ökas inom förskolan?
- Tar ni hänsyn till olika kulturer och olika traditioner? Vad gör ni då?
- Vad har du för vision att stödja tvåspråkiga barn?

Bilaga 6

Frågor till språkutvecklingsledare.

- Kan du presentera dig?
- Hur länge har du jobbat som språkutvecklingsledare?
- Har du gått någon fortbildning inom språkutveckling?
- Hur länge har du jobbat med barn med utländsk bakgrund?
- Vad har du för syn på tvåspråkighet?
- Vilka kunskaper anser du att man bör ha när man arbetar med tvåspråkiga barn?
- Vilka svårigheter bemöter ni hos barn med utländsk bakgrund när de lär sig svenska språket på förskolan? Vad gör ni när ni uppmärksammar att något barn har språk svårigheter?
- Vad har ni för metoder när det gäller språk inläring? Vilket syfte har ni med de metoderna som ni använder?
- Vilka fördelar respektive nackdelar finns när man använder de metoderna för språkutveckling?
- Vem följer upp resultatet samt utvärderar åtgärder som gjorts?
- Har programmet uppfyllt förväntningarna som man hade sett fram emot? Hur?
- Hur kan man enligt er förbättra/påverka barnets språkinläring?
- Hur vet ni att barnets språk har utvecklats?
- Vilken syn har du på modersmålundervisning?
- Vad har läroplanen(Lpfö98) för betydelse i ditt arbete?
- Vilken betydelse har familjens samarbete på barns språkutveckling?
- Brukar ni ge föräldrarna råd hur man hjälper sitt barn i språkutveckling?
- Vad har barnets kultur för betydelse i ditt arbete när det gäller språkutveckling?
- Vilka möjligheter ser du i ditt arbete?

Frågor till föräldrarna på arabiska språket

أسئلة أولياء الأمور

- متى جئتم إلى السويد؟
ما هي اللغة التي تتكلمونها في البيت؟
هل تعرفون اللغة السويدية؟
هل عندكم أكثر من طفل؟
بأي لغة يتكلم أولادكم في البيت؟ هل عندهم أصدقاء عرب؟ ما هي اللغة التي يتحدثون بها عندما يلتقون؟
ماذا تقرأون لأولادكم؟
هل تقرأون لهم كتباً عربية أم سويدية أم كلاهما؟
كم مرة تقرأون لأولادكم؟
هل لدى أولادكم اهتمام باللغة السويدية؟ هل يعرفون الأحرف السويدية؟
هل يتصفحون كتباً سويدية؟
هل لديهم مقدرة على إعادة سرد القصة التي كانوا قد سمعوها من قبل؟
هل تدركون أهمية اللغة السويدية بالنسبة لأطفالكم؟
هل نظرتكم إيجابية للغة السويدية؟
ما الفوائد التي يجنيها أولادكم بتعلمهم اللغة السويدية حسب رأيكم؟
ما سلبيات تعلم أولادكم اللغة السويدية حسب رأيكم؟
هل تستعينون بأطفالكم في الترجمة لكم أحياناً؟
هل تدركون أهمية اطلاع أولادكم على العادات والتقاليد السويدية؟
ما هي فوائد اندماج أولادكم في المجتمع السويدي؟
هل تلمسون اهتماماً من المعلمات بعاداتكم وتقاليدكم، كالاهتمام بالأعياد أو شهر رمضان مثلاً؟
في حالة الإجابة بنعم كيف يعبرون عن اهتمامهم؟
هل لدى المعلمات فكرة عن خلفيتكم؟ هل هذا الأمر مهم من وجهة نظركم؟ ولماذا؟
ما رأيكم بتعلم أولادكم اللغة الأم؟
هل يحصل أولادكم على دروس في اللغة الأم؟ كم مرة في الإسيوع؟
هل يحصل أولادكم على دروس في اللغة العربية بناءً على طلبكم؟
هل أنتم راضون عن مستوى تدريس اللغة العربية؟ ولماذا؟
هل يوجد تعاون بينكم وبينمدرسة أولادكم التهديدية؟ ولماذا؟
هل يقدم المعلمون والمعلمات نصائح وإرشادات لكم حول مساعدة أولادكم في مجال تحسين اللغة؟
كيف تنظرون إلى الفعاليات التي تقام في المدرسة كالغناء على سبيل المثال؟
إذا سنحت لكم فرصة التعاون مع المعلمات بهدف تحسين تعلم أطفالكم اللغة السويدية ماذا تفعلون حينها؟
ما هي آمنياتكم فيما يخص تعلم أولادكم اللغة السويدية؟
ما هو الأفضل برأيكم أن تتحدثوا مع أولادكم باللغة العربية أم باللغة السويدية؟